

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Viittomakielisiä elementtejä viitotulle puheelle tulkkauksessa

Johanna Kytölä

Viittomakielentulkin koulutusohjelma 240 op

04 / 2013

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Johanna Kytölä	Sivumäärä 47+8
Työn nimi Viittomakielisiä elementtejä viitotulle puheelle tulkkauksessa	
Ohjaava opettaja Outi Mäkelä	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kuuloliitto ry, Sirpa Laurén	
Tiivistelmä Tutkin opinnäytetyössäni viittomakielisiä elementtejä viitotulle puheelle tulkkauksessa. Tavoitteenani on selvittää, millaisia viittomakielisiä elementtejä viittomakielen tulkit käyttävät tulkatessaan suomen kieleltä viitotulle puheelle ja millaisissa konteksteissa viittomakieliset elementit ilmaantuvat. Opinnäytetyöni tilaajana toimii Kuuloliitto ry (entinen Kuulonhuoltoliitto). Kuuloliitto ry on sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö, jonka muodostavat jäsenyhdistykset. Kuuloliitto toimii aktiivisesti huono-kuuloisten ja kuuroutuneiden edunvalvontatyössä. Viitotusta puheesta on olemassa vain vähän tutkimustietoa. Selkeä tarve tutkimustiedolle on näkyvissä eri tahoilla, Kuuloliitolla, tulkikoulutuksessa sekä tulkkaus kentällä. Tällä hetkellä ei ole tarpeeksi tietoa siitä, mitä viitottu puhe on ja kuinka sitä tulisi tuottaa. Uusi tutkimustieto on hyödyksi niin viitottua puhetta käyttäville henkilöille ja heidän läheisilleen, kuin myös viitotun puheen kouluttajille, viittomakielen tulkeille ja tulkkiopiskelijoille. Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, tulosten analysointi noudattelee dokumenttianalyysin piirteitä. Tutkimustani varten valmistin suomenkielisen ääninauhoitteen, joka toimi tutkimukseni lähdetekstinä. Viisi viittomakielen tulkkia lupautui tuottamaan tutkimusaineistoa opinnäytetyöhöni. Tulkeille soitettiin ennakkoon valmistettu äänitallenne, jonka he tulkkasivat simultaanisti. Kuvasin tulkkaukset ja analysoin tulkatut tekstit Windows Live –elokuvatyökalun avulla. Poinin tulkatuista teksteistä tulkkien käyttämät viittomakieliset elementit ja vertasin tulkkien käyttämiä ratkaisuja keskenään. Tutkimukseni mukaan tulkit käyttävät viittomakielisiä elementtejä tulkatessaan suomen kieleltä viitotulle puheelle. Elementit ilmenivät aina samanlaisissa kielipiillisissä konteksteissa ja kaikki tulkit käyttivät määrittelemiäni elementtejä lähes samalla lailla. Opinnäytetyössäni valitsin tarkasteltaviksi elementeiksi paikannuksen, poijut, osoitukset, ilmeet ja pään/vartalon liikkeet, näkökulman- ja roolinvaihdon sekä katseen. Näitä kaikkia elementtejä löytyi tulkatuista teksteistä. Viittomakielisiä elementtejä käytettiin muun muassa seuraavalla tavalla. Paikannuksen avulla kohteet sijoitettiin viittomatilaan eri puolille. Listapoijurakennetta kaikki tulkit käyttivät listatessaan suositeltavia matkakohteita. Osoituksia käytettiin paikannuksessa sekä puheenaiheen- ja suunnanmerkitsijöinä. Ilmeillä ilmaistiin kysymyslauseita, topiikki-rakennetta ja väritettiin viittomista. Ilmeitä käytettiin erityisesti kuvailevissa kohdissa. Pään liikkeen avulla ilmaistiin myötäilyä ja kieltomuotoja. Vartaltoa liikuttamalla tuotettiin roolinvaihtoa sekä kerrottiin aikamuodoista. Roolinvaihdolla ilmaistaan puhujan vaihtumista tai sillä voidaan kuvata ihmisen toimintaa. Katsetta käytettiin paikannuksen yhteydessä sekä viittomisen elävöittäjänä. Konteksteja, joissa viittomakieliset elementit esiintyivät olivat tässä työssä; kahden kohteen vertailu, luettelot, kuvailevat kohdat, kysymyslauseet, kieltolauseet, puhujan vaihtuminen, tekemisen kuvailu, maantieteellisten suuntien ilmaisu ja aikamuodon ilmaisu.	
Asiasanat viitottu puhe, viittomakieli, tulkkaus, konteksti	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Johanna Kytölä	Number of Pages 47+8
Title Different elements of the sign language used in interpretation into signed Finnish	
Supervisor Outi Mäkelä	
Subscriber and/or Mentor Federation of Hard of Hearing, Sirpa Laurén	
Abstract In my thesis I study different elements of the sign language used in interpretation into signed Finnish. My aim is to find out what kind of elements the sign language interpreters use while interpreting from Finnish into signed Finnish and in what contexts these elements appear. The thesis was commissioned by The Finnish Federation of Hard of Hearing, a non-governmental organisation in the field of social affairs and health. The Federation consists of 88 member associations. It actively supervises the interests of the hard of hearing and the deafened. There is only little research about signed Finnish available. The need for research is evident within the industry, not only at the Federation but also in interpreter education and work. At the moment there is not enough information on what signed Finnish is and how it should be produced and interpreted. The new research is useful for those who use signed Finnish and their families, the sign language educators, sign language interpreters and interpreter students. My thesis is a qualitative study and the analysis of the results is based on the features of document analysis. For this thesis I recorded an audio tape in Finnish to be the source. Five sign language interpreters produced material for my study. The tape was played for the interpreters and they simultaneously interpreted the content of the tape. I filmed the interpretations and analysed the interpreted texts using Windows Live film tool. From these interpreted texts I picked the elements of the sign language and compared the solutions of the five interpreters with each other. According to my study interpreters use the elements of sign language while interpreting from Finnish into signed Finnish. The elements always appear in similar grammatical contexts and all interpreters used the defined elements almost in an identical way. I chose location, buoys, pointings, facial expressions, head and body movements, viewpoint- and role-shifting and the use of eyes to be the elements that I analyse. All these elements were found in the interpreted texts. The elements of sign language were used in the following ways, among others: With the help of location the objects were placed on the different sides of the signing space. All the interpreters used the list-buoy-structure as they listed the recommended travel destinations. The pointings were used in location and as a signifier of the topic and direction. Facial expressions were used to express interrogative clauses, topic structure and to give life to the signing. The expressions were used particularly when describing something. The head movements expressed agreement and the forms of negation. The body movements represented change of role and tenses. Role-shifting was used to express the change of speaker or to describe the actions of the man. The eyes were used during location and to animate the signing. The contexts in which the elements of sign language appeared in this work were: Comparison of two objects, lists, describing parts, interrogative clauses, negative sentences, change of speaker, description of action and expression of geographical directions and grammatical tenses.	
Keywords signed Finnish, sign language, interpretation, context	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA	6
2.1 Kuuloliitto ry	6
2.2 Aiemmat tutkimukset	7
3 TYÖN LÄHTÖKOHDAT	9
3.1 Tutkimuskysymykset ja aiheen raja	9
3.2 Tutkimusasetelma ja tutkimusmenetelmä	10
3.3 Työn tarpeellisuus	11
4 VIITOTTU PUHE	13
4.1 Määritelmiä	13
4.2 Viitotun puheen käyttäjät	14
4.3 Viitotulle puheelle tulkkaus	14
5 VIITTOMAKIELISET ELEMENTIT	16
5.1. Yleisesti	16
5.2 Paikannus	16
5.3 Poijut	17
5.4 Osoitukset	19
5.5 Ilmeet ja pään/vartalon liikkeet	20
5.6 Näkökulman- ja roolinvaihto	21
5.7 Katse	21
5.8 Viittomakieliset elementit ja viitottu puhe	21
6 TUTKIMUSPROSESSI	24
6.1 Tulkattavan materiaalin valmistus	24
6.2 Tulkattavan materiaalin soveltuvuuden testaaminen	25
6.3 Tulkkien valinta	25
6.4 Tulkkausnäytteiden kuvaaminen	26
6.5 Tulkatun materiaalin analysointi	27
7 TUTKIMUSTULOKSET	28
7.1 Tulkkien taustatiedot	28
7.2 Viittomakieliset elementit tulkatuissa teksteissä	29
7.2.1 Paikannus	30

7.2.2 Poijut	32
7.2.3 Osoitukset	34
7.2.4 Ilmeet ja pään/vartalon liikkeet	35
7.2.5 Näkökulman- ja roolinvaihto	37
7.2.6 Katse	38
8 POHDINTA	39
8.1 Viittomakieliset elementit aineistossa	39
8.2 Viittomakieliset elementit eri konteksteissa	41
8.3 Tutkimuksen onnistuminen ja luotettavuus	42
8.4 Parannusehdotuksia työssäni	43
8.5 Viittomakielisten elementtien tulkinnan haastavuudesta	44
8.6 Ehdotuksia jatkotutkimusaiheiksi	44
LÄHTEET	46
LIITTEET	48

1 JOHDANTO

Viittomakielen tulkkikoulutuksessa keskitytään vahvasti viittomakielen opiskeluun ja tulkkaukseen. Tulevilla asiakkaillamme on kuitenkin lukuisia kommunikaatiomenetelmiä, joita käsittelemme koulutuksemme perusopintojen aikana vain pintapuolisesti. Halusin syventää opintojani eri kommunikaatiomenetelmien osalta ja päättinkin suuntautua huonokuuloisille, kuuroutuneille ja kuurosokeille tulkkaukseen. Suuntautumispäätöksen myötä halusin liittää opinnäytetyöni myös näihin asiakasryhmiin. Näin voisin kunnolla perehtyä asioihin, joista minulle on tulevassa työssäni hyötyä.

Viitotusta puheesta ei ole olemassa paljoa tutkimustietoa ja koulutuksemme aikana olemme opiskelleet sitä vain hieman. Selkeää vastausta siihen, mitä viitottu puhe on, tai miten sitä pitäisi tuottaa, ei oikeastaan ole. Itseäni kiinnosti erityisesti viitotun puheen ja viittomakielen välinen suhde. Halusin opinnäytetyössäni selvittää, millaisia viittomakielisiä elementtejä viittomakielen tulkit käyttävät tulkatessaan suomen kieleltä viitotulle puheelle ja millaisissa konteksteissa nämä elementit esiintyvät.

Toteutin opinnäytetyöni laadullisena tutkimuksena. Kuvasin viittä viittomakielen tulkkia, kun he tulkkasivat ennakkoon valmistetun, suomenkielisen lähdetekstin viitotulle puheelle. Valitsin tarkasteltaviksi elementeiksi paikannuksen, poijut, osoitukset, ilmeet ja pään/vartalon liikkeet, näkökulman- ja roolinvaihdon sekä katseen. Kuvatuista näytteistä analysoin tulkkien käyttämiä viittomakielisiä elementtejä sekä konteksteja, joissa elementtejä esiintyi.

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Kuuloliitto ry. Kuuloliitolla on vahva halu lisätä tutkimustietoa viitotusta puheesta ja heillä onkin käynnistymässä viitotun puheen tutkimushanke, johon opinnäytetyöni kuuluu. Tutkimushankkeessa on mukana myös Tuija Möykyn opinnäytetyö *Omistus- ja kieltomuodot viitotulle puheelle tulkkauksessa*, joka niin ikään valmistuu Humanistisesta ammattikorkeakoulusta huhtikuussa 2013.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA

2.1 Kuuloliitto ry

Opinnäytetyön tilaajana toimii Kuuloliitto ry (ent. Kuulonhuoltoliitto ry). Kuuloliitto on sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestö, joka järjestää myös kuntoutustoimintaa (Kuuloliitto 2012a). Kuuloliitto muodostuu 88 paikallisesta kuuloyhdistyksestä ja kahdesta valtakunnallisesta toimialayhdistyksestä: Suomen Tinnitusyhdistyksestä ja Suomen Akustikusneurinoomayhdistyksestä. Kaikkiaan yhdistyksissä on noin 16 000 jäsentä. Liiton keskustoimisto sijaitsee Helsingissä Valkeassa talossa ja kahdeksan aluetoimistoa eri puolilla Suomea. (Kuuloliitto 2012b.)

Kuuloliiton tavoitteena on taata kuulovammaisille esteetön ja saavutettava yhteiskunta. Muiden kansalaisten tavoin kuulovammaisilla tulisi olla yhtäläiset mahdollisuudet osallistumiseen, työntekoon, kulttuuriin ja opiskeluun. (Kuuloliitto 2012c.) Yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus ja ihmisläheisyys ovat toimintaa ohjaavat arvot (Kuuloliitto 2012a).

Opinnäytetyöni ohjaajana toimii Sirpa Laurén. Hän työskentelee Kuuloliitossa, vastuuleinaan tulkkauspalvelut ja kommunikaatioasiat. Laurén on toiminut pitkään sekä viittomakielen että viitotun puheen tulkkina ja hän on kirjoittanut viitotussa puheesta mm. teoksessa Käden käänteessä (2006).

Kuuloliitto ry on pyrkinyt aktiivisesti tuottamaan lisää tutkimustietoa viitotusta puheesta ja liitto onkin tilannut useita opinnäytetöitä viittomakielen tulkkiopiskelijoilta. Viitottu puhe kiinnosti minua ja halusin valita aiheen, jota ei olisi vielä läpikotaisin koluttu läpi. Tilaajan mielenkiinto viittomakielisten elementtien esiintymisestä viitotussa puheessa varmisti opinnäytetyön tutkimusaiheen sopivuuden.

Opinnäytetyöni tilaaja Kuuloliitto ry on aloittamassa viitotulle puheelle tutkimushanketta. Opinnäytetyöni on osa tätä hanketta, samoin kuin Tuija Möykyn opinnäytetyö *Omistus- ja kieltomuodot viitotulle puheelle tulkkauksessa*, joka niin ikään valmistuu Humanistisesta ammattikorkeakoulusta keväällä 2013.

2.2 Aiemmat tutkimukset

Viitottua puhetta on tähän mennessä tutkittu varsin vähän ja monet kirjoitukset perustuvat henkilöiden omiin kokemuksiin. Fast ja Kalela (2006) ovat tehneet selvityksen viitotun puheen määritelmistä ja esiintymistä suomalaisessa kuulovammaisuuksessa ja erityispedagogiikkaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Selvityksessään he ovat keränneet eri lähteistä löytyvää tietoa viitotusta puheesta ja koonneet tiedot yksiin kansiin. Heidän mukaansa kuuroutuneiden ohella huonokuuloiset ovat merkittävin viitottua puhetta käyttävä ryhmä. Kalelan pro gradu- tutkielma (2006) *Keitä huonokuuloiset oikein ovat? - Lähtökohtia huonokuuloisten sosiaalisen identiteettien tutkimukselle* käsittelee huonokuuloisia sosiaalisen identifioitumisen näkökulmasta.

Kuuloliiton luotsaama Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe 2001-2004 on yksi merkittävimmistä viitotun puheen tutkimuksista viime vuosilta. Projektin aikana selvitettiin aikuisena kuuroutuneiden ja vaikeasti huonokuuloisten saamaa viitotun puheen opetuksen määrää ja riittävyyttä. Selvityksen lisäksi tuotettiin kirjalliset suositukset siitä, kuinka viitottua puhetta tulisi viittoja, laadittiin opetussuunnitelma viitotun puheen ohjaajakoulutukseen sekä valmistettiin viitotun puheen keskitason tenttimateriaali, tasovaatimukset ja pisteytys. (Kouri 2004, 4.)

Viitotun puheen suositusten päivittämistarpeen arviointi -opinnäytetyössä tarkastellaan aiemmin Vipeen aikana luotuja viitotun puheen suosituksia. Tutkimuksen mukaan suositukset kaipaavat selvästi päivitystä monellakin eri osa-alueella. Opinnäytetyön mukaan viitotussa puheessa ei tulisi käyttää viittomakielen sanajärjestystä, sillä tällöin viittoma ei tue huuliota. Kuitenkin viittomakielisten elementtien käyttö on suotavaa, sillä se helpottaa viitotun puheen ymmärtämistä. (Hämäläinen, Jauhiainen & Ristimäki 2008, 2.)

Opinnäytetyössä *Viitottu puhe, viittomakielentulkin työkalu? Tulkkien kokemuksia viitotun puheen tärkeydestä työelämässä* Maarit Eriksson (2012) on tutkinut viitotun puheen merkitystä tulkkien työelämässä. Tutkimukseen osallistuneet tulkit pitivät viitotun puheen taitoa tärkeänä. Vastaajat korostivat viitotun puheen opetuksen olleen riittämätöntä tulkkikoulutuksen aikana. Tästä huolimatta vastaajat olivat

koulutuksen aikana saaneet riittävät taidot vapaan viitotun puheen tuottamiseen. Tulkkaustaitojaan tulkit kokivat voineensa kehittää työelämässä. (Eriksson 2012, 2.)

Viitotusta puheesta on tehty useita opinnäytetöitä ja monet niistä käsittelevät laulujen käännöksiä. Näistä yksi esimerkki on Hurme & Kervisen (2010) ”*Pelkkä kääntäminen ei riitä*” – Näkemyksiä laulujen tulkkauksesta. He esittelevät yhtenä mahdollisena käännöstapana hybridikäännökset, joissa visuaalisia, viittomakielisiä elementtejä lisätään viitottuun puheeseen (Hurme & Kervinen 2010, 22).

3 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Tutkimuskysymykset ja aiheen raja

Kuten edellä esitettyjen tutkimusten esittelystä käy ilmi, viitottua puhetta on tutkittu vähän. Tähän asti tutkimukset ovat keskittyneet viitotun puheen tuottamiseen tai viitotulle puheelle tehtyihin käännöksiin. Viitotulle puheelle tulkkauksesta ei ole Suomessa tähän mennessä tehty lainkaan tutkimusta, eikä tällä hetkellä ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita siitä, millaista olisi hyvä viitotulle puheelle tulkkaus.

Luulen, että tulkkauksen laatu riippuu hyvin paljon tulkista, asiakkaasta ja kontekstista. Monessa lähteessä mainitaan, että viitotulle puheelle tulkkauksessa voidaan käyttää viittomakielisiä elementtejä, tietyin rajoituksin. Henkilökohtainen mielipiteeni on, että viitotulle puheelle tulkkauksesta voi tehdä helpommin ymmärrettävää ja selkeämpää lisäämällä tulkkaukseen yksinkertaisia viittomakielisiä rakenteita. Tämän ajatuksen pohjalta valikoituivat myös tutkimuskysymykseni.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Millaisia viittomakielisiä elementtejä viittomakielen tulkit käyttävät tulkatesaan suomen kieleltä viitotulle puheelle?
2. Millaisissa konteksteissa viittomakielisiä elementtejä käytetään?

Alkuperäisenä ajatuksenani oli tutkia asiakkaiden näkemyksiä viitotulle puheelle tulkkauksesta ja selvittää, onko viittomakielisistä elementeistä enemmän hyötyä vai haittaa tulkkauksen ymmärrettävyyden kannalta. Tutkimusasetelmia pohtiesani päädyin kuitenkin siihen, että olisi järkevämpää tutkia ensin tulkkien tuottamaa kieltä ja sen jälkeen vasta kysyä asiakkaiden mielipiteitä. Voihan olla, että tulkit eivät käytäkään viittomakielisiä elementtejä niin paljon, kuin olen kuvitellut. Rajasin siis aiheeni tulkkien tuottamaan viitotun puheen tarkasteluun ja myöhemmin on mahdollista selvittää asiakkaiden mielipiteitä hyvästä tulkkauksesta.

3.2 Tutkimusasetelma ja tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus. Lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tavoitteena on kokonaisvaltainen tiedon hankinta, jossa aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään usein ihmisiä tiedon keruun lähteenä ja tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Tutkija suosii metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esiin. Tutkittava kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, ei satunnaisotoksella. Tutkimussuunnitelmaa voi joutua muokkaamaan työn edetessä. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 152; 155.)

Halusin opinnäytetyössäni tutkia tulkkien tulkkauksilanteessa käyttämiä viittomakielisiä elementtejä. Vaikka tilanne ei ollutkaan autenttinen, tulkkauksia ei oltu valmisteltu etukäteen vaan tulkkaukset tuotettiin tilanteessa reaaliajassa. Kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensä, käytin ihmisiä tiedon keruun lähteenä ja keräsin tietoa omien havaintojeni avulla. Tutkimusjoukkoni valikoitui tulkeista, jotka ottavat vastaan viitotulle puheelle tulkkauksen toimeksiantoja. Tutkimusjoukkoni oli siis tarkoituksenmukainen. Käsittelin jokaisen tulkatun näytteen erikseen ja poimin niistä käytetyt elementit. Tuloksissa esittelen tulkkien käyttämät elementit yksilöllisesti sekä vedän yhteen kaikkien tulkkien käyttämiä ratkaisuja.

Tutkimusmenetelmäkseni valikoitui dokumenttianalyysi. Dokumenttianalyysissä päätelmiä pyritään tekemään kirjallisen aineiston pohjalta. Menetelmän vahvuutena voidaan pitää sitä, että kehittämiskohteena olevaa oleva ilmiö esiintyy luonnollisessa ympäristössään. Dokumenttianalyysi voidaan jakaa sisällön analyysiin ja sisällön erittelyyn. Sisällön analyysissä dokumentin sisältöä pyritään kuvaamaan sanallisesti, tavoitteena on etsiä ja tunnistaa tekstin merkityksiä. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. Analysoitava yksikö valikoidaan tutkimuksen tavoitteen mukaan ja se voi olla esimerkiksi sana, lause, lausuma tai ajatuskokonaisuus. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 121-122.)

Dokumenttianalyysiä käytetään yleensä kirjallisen materiaalin analysoinnissa. Viitotuilla kielillä ei ole kirjoitettua muotoa, vaan tallenteet ovat videoidussa muodossa. Opinnäytetyössäni tutkittavana materiaalina toimi videoidut viitotulle puheelle tulkatut näytteet, joiden sisältöä analysoin dokumenttianalyysin keinoin. Käytin työssäni sisällön analyysiä, pyrin kuvaamaan näytteiden sisältöä sanallisesti. Tavoitteenani oli löytää tulkatuista teksteistä viittomakielisiä elementtejä ja selvittää, millaisissa konteksteissa ne esiintyvät. Videoita analysoidessani merkitsin tulkkien käyttämät viittomakieliset elementit nauhalle ja kirjasin ne ylös. Merkintöjen pohjalta vertasin tulkkien ratkaisuja toisiinsa ja kokosin tulokset yhteen loogiseksi kokonaisuudeksi.

Opinnäytetyössäni tutkin tulkkaustilanteessa tulkkien käyttämää viitottua puhetta. Tutkimustani varten kuvasin viittä viittomakielen tulkkia, kun he tulkkasivat ennalta valitun tekstin suomen kieleltä viitotulle puheelle. Tulkeille annettiin etukäteen toimeksianto, jossa heille kerrottiin tulkkaustilanteen aihe ja oletettu asiakas. Laadin etukäteen lupakyselyn, jossa tulkit allekirjoittivat suostumuksensa näytteen tekoon ja sen mahdollista jatkokäyttöä varten. Teetin tulkeille myös taustatieto-kyselyn, jolla pyrin kartoittamaan tulkkien koulutusta ja työhistoriaa viitotun puheen osalta.

Näytteiden kuvaamisen jälkeen analysoin kuvatun materiaalin ja poimin jokaisesta näytteestä tulkkien käyttämät viittomakieliset elementit. Analysoinnissa käytin apuna Windows Live elokuvatyökalua, jonka avulla kirjoitin videotiedostojen päälle merkintöjä. Merkitsin videolle kohdat, joissa viittomakieliset elementit esiintyivät. Näin viittomakielisten elementtien poimiminen nauhalta oli vaivatonta ja näytteiden vertailu keskenään oli helpompaa.

3.3 Työn tarpeellisuus

Kuuloliitto on teettänyt *selvityksen Viitottu puhe Suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa* (Fast & Kalela, 2006.) Tässä selvityksessä todetaan, että viitotun puheen käyttäjien määrä on jatkuvasti lisääntynyt tultaessa 2000-luvulle. Yhä useampi huonokuuloinen, kuuroutunut tai sisäkorvaistutteen käyttäjä valitsee viittomakielen sijaan viitotun puheen ensisijai-

seksi kommunikaatiomenetelmäkseen. Kuuloliitossa on kuitenkin herännyt huoli viitotun puheen tulkkaussuositusten, opetussuunnitelman ja opetusmateriaalien puuttumisesta. Tiedot viitotusta puheesta ja siitä, mitä se oikeastaan on, eivät ole riittävät. (mt., 3.)

Huonokuuloisuus lisääntyy niin lasten ja nuorten, kuin vanhustenkin keskuudessa. Nuorilla kuuloon kohdistuu monenlaisia uhkia, kuten mp3-soittimet ja melu konserteissa sekä baareissa. Vanhuksilla puolestaan kuulo heikkenee iän myötä. Kuulon alenemia arvioidaan olevan noin 750 000 suomalaisella. Syntymästään asti kuuroja Suomessa on arvioilta 5 000 ja myöhemmällä iällä kuuroutuneita noin 3 000 henkilöä. (Kuuloliitto 2012d; Laurén, sähköposti 22.11.2012.)

Tulkikoulutuksessa viitotun puheen opetusta on lisätty vuoden 2009 opetussuunnitelmasta vuoden 2013 opetussuunnitelmaan. Uudessa opetussuunnitelmassa viitottu puhe on vahvasti läsnä kaikissa eri opintojaksoissa, joissa harjoitellaan tulkin tehtäviä vaihtelevissa viestintä ja vuorovaikutustilanteissa eri toimintaympäristöissä ja toimintakulttuureissa. Tulkikoulutuksessaakin kaivataan lisää tutkimustietoa viitotusta puheesta, mitä se oikeastaan on, millaista sen tulisi olla ja millaisissa rajoissa se ”elää”. Viitottu puhe nähdään tärkeänä osana tulkin työtä, sitä tarvitaan viitottua puhetta käyttävien asiakkaiden lisäksi myös suomalaiselle viittomakielelle liittyvissä toimeksiannoissa. (Mäkelä 2013.)

4 VIITOTTU PUHE

4.1 Määritelmiä

Fast ja Kalela (2006) ovat Kuuloliiton selvityksessä tutkineet viitotun puheen ilmenemistä kirjallisuudessa. Heidän työssään viitottu puhe määritellään seuraavalla tavalla:

”Viitottu puhe on huuliolukua tukeva kommunikaatiomenetelmä. Puhutun kielen sanat lausutaan joko ääneen tai sanat artikuloidaan äänettömästi huuliolla. Viittomakielen viittomia viitotaan samanaikaisesti puheen rinnalla ja puheen tueksi. Viittominen noudattaa puhutun kielen sanajärjestystä” (Fast & Kalela 2006, 5.)

Hämäläinen, Jauhiainen ja Ristimäki eivät olleet tyytyväisiä lähdekirjallisuudessa esitettyihin viitotun puheen määritelmiin, joten he päättivät kirjoittaa viitotulle puheelle oman määritelmän, jota he käyttivät opinnäytetyössään. Heidän määritelmänsä kuuluu näin:

”Viitottu puhe on huuliolukua tukeva kommunikaatiomenetelmä, jossa viittomakielestä lainatut viittomat tuotetaan puhutun kielen sanajärjestyksen mukaisesti samaan aikaan ääneen puhuen tai äänettömästi huuliolla artikuloiden. Viitotun puheen perustana on siis puhuttu kieli ja sen rakenteet sekä selkeä huulio ja sanojen artikulointi loppupäätteineen, ja puhetta tuetaan viittomakielen viittomin” (Hämäläinen, Jauhiainen & Ristimäki 2008,14.)

Huuliolla tarkoitetaan huulten aluetta ja muotoa artikulaatiossa (Kielikone Oy 2013). Viittomakielessä suu artikuloi yksittäisten viittomien aikana ja huulio voi jäljitellä puhuttua sanaa (Rissanen 1985, 103). Viitotussa puheessa suomen kielen mukainen ja selkeä huulio on tärkeä. Selkeällä huuliolla tarkoitetaan sanojen tuottamista selkeillä suun ja huulien liikkeillä, sanat loppuun asti artikuloiden. Tämä mahdollistaa sanojen lukemisen huuilta. (Kuulokynnys 2009.)

4.2 Viitotun puheen käyttäjät

Fastin ja Kalelan tutkimuksen mukaan kuuroutuneet ja huonokuuloiset ovat suurimmat viitottua puhetta käyttävät ryhmät. Muita käyttäjäryhmiä ovat kuurosokeat, kuulevat kommunikaatiohäiriöiset, kuulevat, sisäkorvaistutteen käyttäjät, viittomakielentulkit/muut alan työntekijät, kehitysvammaiset, kuurot ja kuuroutuneiden/huonokuuloisten läheiset. Viitotun puheen käyttäjäkunta on varsin laaja ja se merkitsee eri ihmisille eri asioita. Kuurosokeille ja kuuroutuneille viitottu puhe voi olla yksi tärkeimmistä kommunikaatiomenetelmistä, kun taas kehitysvammaisille ja kuuleville kommunikaatiohäiriöisille viitottu puhe ehkä vain auttaa ja helpottaa kommunikaatiota. (Fast & Kalela 2006, 7-8.)

Tarkkoja tutkimuksia viitotun puheen käyttäjäkunnasta ei ole tehty. On vaikea sanoa, käyttävätkö huonokuuloiset ja kuuroutuneet viitottua puhetta läheistensä kanssa arkielämässä, vai pelkästään asioidessaan tulkin välityksellä. Myöskään huonokuuloisten ja kuuroutuneiden läheisten viitotun puheen käytöstä ei ole näyttöä. Toisaalta yksi suuri viitotun puheen käyttäjäryhmä ovat viittomakielen tulkit, joille viitottu puhe on yksi tulkkausmenetelmä.

4.3 Viitotulle puheelle tulkkaus

Viitotulle puheelle tulkkausta vastaanottava henkilö on useimmiten huonokuuloinen tai aikuisena kuuroutunut henkilö. Näin ollen hän käyttää äidinkielenään suomea (tai muuta puhuttua kieltä) eikä välttämättä ymmärrä viittomakielisiä ilmaisuja. Tulkkauksessa suomen kielen mukaisuus on tärkeää ja selkeä huulio korostuu. Asiakas lukee sanoja huulilta, joten sanojen artikulointi loppuun asti on tärkeää. Huulion näkyvyyden takaamiseksi joitakin viittomia on muutettava, jotteivät ne peittäisi suuta. Tulkin kasvojen on oltava kohti tulkkauksen seuraajaa, joten katsetta ei voi käyttää samalla tavalla kuin viittomakielessä. Huulion tärkeyttä korostetaan myös viitotun puheen suosituksissa, joiden mukaan kaikkia sanoja ei viitota ollenkaan vaan ne tuotetaan pelkästään selkeällä huuliolla. (Kuulokynnys 2009.)

Viitotulle puheelle tulkkauksessa suomen kielen mukaisuus on tärkeää ja tulkki noudatteleekin mahdollisimman tarkasti puhujan käyttämiä lauseita. Tulkki voi kuitenkin muotoilla puhujan lauseita tulkkauksen kannalta sopivammiksi. (Kuulokynnys 2009a.) Viitotulle puheelle tulkkauksessa viive on usein lyhyt, jolloin tulkki ei pysty uudelleen muotoilemaan lähdetekstiä ja hänellä voi tulla kiire tulkata kaikki, mitä puhuja on sanonut. Jos taas viive on pidempi, tulkki ehtii kuunnella asiakokonaisuuden ja pystyy muokkaamaan lähdetekstiä tehokkaammin. (Laurén 2013.)

Kaikille suomen kielen sanoille ei löydy viittomavastinetta suomalaisen viittomakielen viittomistosta. Tulkkauksen aikana voi tulla vastaan paikkakuntien tai henkilöiden nimiä, joille ei ole viittomia. Näissä tilanteissa voidaan käyttää sormiaakkosia viestin välittämiseksi. Monet kuuroutuneet ja huonokuuloiset eivät ole tottuneet lukemaan sormiaakkosia nopeasti, joten monesti sormiaakkosviestinnän käyttö on järkevin ratkaisu. Sormiaakkosviestinnässä sanasta tuotetaan vain ensimmäinen kirjain ja tuottaminen tapahtuu lähellä selkeää huuliota. (Kuulokynnys 2009.) Sormiaakkosviestintään voidaan turvautua myös tilanteissa, joissa suomen kielen sanalle ei ole vastaavaa viittomaa. Tällöin sana artikuloidaan selkeällä huuliolla ja sormiaakkosilla tuotetaan sanan ensimmäinen kirjain huulion lähellä. Tai jos sanan alussa on useampi konsonantti, esimerkiksi sanassa *troikka*, kaikki sanan alussa olevat konsonantit tuotetaan sormiaakkosilla.

5 VIITTOMAKIELISET ELEMENTIT

5.1. Yleisesti

Kieliopilliset elementit ovat kielen rakenneosia, jotka ovat jakautumaltaan sidonnaisia, ja joilla on kieliopillinen funktio. Myös muita, näitä muistuttavia, sidostavia elementtejä voidaan pitää kieliopillisina (konjunktiot, prepositiot ja apuverbit). Viittomakielen kieliopilliset elementit ovat puolisidonnaisia elementtejä. (Rissanen 1985, 96)

Viittomakieliset elementit voidaan jakaa manuaalisiin ja ei-manuaalisiin elementteihin. Manuaalisiin elementteihin kuuluvat viittomat ja ei-manuaalisiin elementteihin ilmeet, suun artikuloivat liikkeet ja silmien, pään tai koko vartalon liikkeet. Yleensä ei-manuaaliset elementit kerrostuvat viittomien tai viitotun jakson päälle eivätkä tavallisesti esiinny yksinään. Tyypillistä viittomakielen rakenteelle on, että ei-manuaaliset elementit voivat myös kantaa merkitystä, jolloin niillä joko täydennetään tai kumotaan käsien viesti. (mt., 96, 101.)

Valitsin tässä työssä tarkasteltaviksi elementeiksi paikannuksen, poijut, osoitukset, ilmeet ja pään/vartalon liikkeet, näkökulman- ja roolinvaihdon sekä katseen. Valitsin nämä elementit lähdekirjallisuudesta löytyvien tietojen perusteella. Monien lähteiden mukaan näitä elementtejä voidaan käyttää viitotussa puheessa, ainakin tietyn rajoituksen.

5.2 Paikannus

Paikantamisen avulla viittoja voi kertoa sellaisistakin asioista, jotka eivät ole tilassa fyysisesti läsnä. Paikantamisessa osoittelun avulla identifioidaan tai kiinnitetään huomiota haluttuun tarkoitteeseen. Viittoja rakentaa viittomatilaan ikään kuin pienoismallin, jossa hän sijoittaa poissaolevat tarkoitteet haluamilleen paikoille. Pienoismallista näkyy asioiden paikat ja niiden väliset suhteet. Vastaanottajan tulisi saada paikannuksen avulla itselleen viittojan mielikuvaa vastaava kuva mieleensä. Keskustelun edetessä molemmat viittaavat näihin viittojan perustamiin paikkoihin,

kun puhutaan henkilöiden, esineiden ja lokaatioiden viittauspisteinä. Jos viittoja ja vastaanottaja ovat molemmat olleet samassa tilanteessa, josta keskustellaan, molemmat paikantavat asiat itseensä päin oikein. Tällöin vastaanottajan on käännettävä paikannus mielessään. (mt., 17.)

Viittomat voidaan tuottaa suoraan valitulle paikalle viittomatilassa. Monet viittomat ovat kuitenkin sellaisia, joita ei voida irrottaa kehosta, jolloin tuotetaan ensin viittoma täydellisesti ja sen jälkeen sille osoitetaan paikka viittomatilasta etusormella. Paikantamisessa keskeinen strategia on reaalisuusperiaatteen noudattaminen. Tositapahtumista kerrottaessa viittoja sijoittaa asiat oikeille paikoilleen todellisen tapahtuman mukaisesti. Jos todellista mallia ei ole, viittoja sijoittaa tarkoitteet tilaan haluamallaan tavalla. Usein oikeakätinen viittoja sijoittaa ensimmäisen tarkoitteen oikealle ja vasenkätinen vasemmalle puolelleen. Toinen selkeä strategia paikantamisessa on johdonmukaisuus. Kun viittomat on kerran paikannettu tilaan, jatkossa viitataan näihin valittuihin paikkoihin aina tarkoitteesta puhuttaessa. Jos viitattu tarkoite vaihtaa fyysisesti paikkaa tai poistuu tilasta (esimerkiksi kokouksessa), paikannus on tehtävä uudelleen. (mt., 18-19.)

5.3 Poijut

Varsio (2009) on tutkinut poijurakenteita suomalaisessa viittomakielessä. Hänen mukaansa kaikille poijuille yhteistä on, että ne tekevät kohteesta visuaalisen jättämällä ei-dominoivan käden (poijukäden) viittomatilaan. Varsio käyttää tutkimuksensa pohjana Liddellin (2003) määrittelemiä poijutyyppejä, jotka ovat fragmenttipoiju, listapoiju, osoittava poiju ja teemapoiju. (Varsio 2009.)

Fragmenttipoijuissa kaksikäätisen viittoman jälkeen dominoiva käsi jatkaa viittomista, kun ei-dominoiva käsi jää paikoilleen. Tällöin ei-dominoiva käsi muistuttaa muodoltaan edellisen kaksikäätisen viittoman muotoa. (mt.,10.) Poiju muodostuu, kun viittoja huomioi ei-dominoivassa kädessä olevan viittomajäänteeseen ja suuntaa siihen katseen tai osoituksen (Liddell 2003, 248–250). Varsio (2009, 44) tulkitsee Liddellistä poiketen fragmenttipoijuiksi myös viittoman jäänteet, joihin ei suunnata

katsetta tai osoitusta mutta viittoman paikka säilyy samana ja intensiteetti vahvana.

Listapoijut muistuttavat muodoltaan numeraaleja YKSI, KAKSI, KOLME, NELJÄ ja VIISI. Niissä jokainen ei-dominoivan käden sormi saa sille annetun merkityksen. (Liddell 2003, 223.) Listapoijut voidaan jakaa kiinteisiin, sekventiaallisesti tuotettuihin, avoimiin ja suljettuihin listoihin. Kiinteä listapoiju muodostetaan antamalla merkitys jokaiselle ei-dominoivan käden ojennetulle sormelle. Sekventiaalisesti luodussa listassa ei-dominoivan käden sormet ojentuvat vuorotellen ja jokainen sormi saa merkityksen ennen seuraavan sormen ojentumista. (Varsio 2009, 11-12.) Pinsonneaultin ja Lelièvren (1994, 164–165) mukaan ei-dominoivan käden sormiin luodut listat voivat olla suljettuja tai avoimia (Varsio 2009, 12). Suljetuissa listoissa pituus on jollakin tavalla määritelty ja listan merkitys on konkreettinen. Viittoja voi aloittaa suljetun listan esimerkiksi tuottamalla viittoman NELJÄ. Näin viittoja kertoo, että on tulossa neljä kohdetta sisältävä luettelo. Avoimessa listassa sormenpääluettelon merkitys jää epämääräiseksi. Ennen avoimen listan muodostamista viittoja voi tuottaa esimerkiksi viittoman MUUTAMA, jolloin hän kertoo, että kyseessä ei ole tarkka määrä kohteita. Avoimella listalla ei ole selkeää lingvististä merkitystä. (Varsio 2009,12.)

Osoittava poiju on muodoltaan osoituksen näköinen ja siinä ei-dominoiva G-käsimuotoinen käsi osoittaa neutraaltilaa tai dominoivaa kättä. Osoittava poiju eroaa pronominaalisesta osoituksesta kahdella tavalla; osoittavan poijun orientaatioissa kämmen on suunnattu alaspäin ja se voidaan jättää paikalleen toisen käden jatkaessa viittomista. Osoittava poiju ei kanna itsenäistä lisämerkitystä, vaan sen tehtävä on osoittaa keskustelussa esiin tulleita asioita. (Liddell 2003, 250.)

Teemapoijun tehtävänä on muistuttaa meneillään olevasta puheenaiheesta. Teemapoijussa ei-dominoivan käden ojentunut etusormi osoittaa pystysuoraan ylös. Teemapoijuja voidaan tuottaa ja jättää neutraaltilaan sellaiseen kohtaan, johon viittojan on aiemmin paikantanut keskustelun näkökulmasta tärkeän asian. Tällöin viittoja korostaa keskustelun teemaa, joka on aiemmin paikannettu tähän kohtaan tilassa. Viittoja voi myös tuottaa dominoivalla kädellä viittomia ja suunnata ne ei-dominoivan käden teemapoijua kohti. Dominoivan käden tuottamat viittomat liittyvät siihen teemaan, jota ei-dominoivan käden teemapoiju edustaa. Teemapoiju voi

välillä hävitä ja myöhemmin saman aiheen jatkuessa palata takaisin viittomatilaan. (Liddell 2003, 242-247.)

5.4 Osoitukset

Osoituksia kutsutaan monissa tutkimuksissa viittomakielen pronomineiksi. Pronominit ovat kielen elementtejä, joilla ei ole kiinteää, luontaista merkitystä vaan ne tulkitaan aina tilanteen ja edeltävän tekstin mukaan. Pronomineja on kahdenlaisia: eksoforisia eli puheaktin pronomineja ja endoforisia. Eksoforisilla pronomineilla viitataan tilanteessa läsnä oleviin tarkoitteisiin ja endoforisilla sellaisiin tarkoitteisiin, jotka on jo ennen mainittu. (Rissanen 1985, 36.)

Viittomakielessä yksinkertaisin pronominaalistuskeino on suora deiktinen viittaus tarkoitteeseen, joka on tilassa fyysisesti läsnä. Tyypillinen deiktinen viittoma on etusormen osoitus tarkoitteen suuntaan. Viittaus voidaan tehdä myös koko kämmenellä, päännyökkäyksellä tai muulla toissijaisella artikulaattorilla. Tällöin on kuitenkin ennemminkin kyse paikantamisesta, vaikka viittomakielen tutkimuksessa ei yleensä sisällytetä suoria deiktisiä viittauksia paikantamiseen kuuluviksi. (mt., 36.) Deiktisten osoitusten lisäksi on olemassa myös puolisisidonnaisia osoituksia. Viittojan esitellessä uuden puheenaiheen, hän liittää osoituksen nominaalin perään. Esimerkiksi viittojan aloittaessa puheenaihetta koulusta, hän tuottaa viittoman KOULU ja lisää perään osoituksen. Osoituksilla on tärkeä tehtävä puheenaiheen merkitsijöinä. (mt., 100.)

Suunnanmerkitsijä on osoittava pääte-elementti, joka on käden liike kohti egoa tai egosta kohti neutraalitulassa olevaa paikkaa. Suunnanmerkitsijä liitetään nominaaleihin. Poispäin suuntautuva liike tarkoittaa 'jonnekin' ja kohti tuleva liike 'jostakin'. (mt., 100.) Esimerkiksi viittoman KOULU perään liitetty käden liike kohti egoa tarkoittaa KOULUSTA ja vastaavasti liike egosta poispäin tarkoittaa KOULUUN.

Käskynmerkitsijä on osoitus, joka liitetään verbaaliin. Se tuotetaan intensiivisemmin kuin tavallinen deiktinen osoitus. Liike voi inkorporoida suunnan, johon vastaanottajan täytyy kulkea toteuttaessaan annetun käskyn. (mt., 100.)

5.5 Ilmeet ja pään/vartalon liikkeet

Ilmeet ja pään/vartalon liikkeet toimivat yleisimmin operaattoreina ja ne voivat vaikuttaa yhteen tai useampaan viittomaan. Sama viitottu jakso muuttuu kysymykseksi kysymysilmeen ja kielloksi päänpudistuksen avulla. (mt., 101.)

Viittomakielessä on kaksi erilaista kysymysilmettä. Toista ilmettä käytetään yleisesti kyllä/ei-kysymyksissä, silloin silmät suurenevat ja kulmakarvat kohoavat. Toista kysymysilmettä tarvitaan kysyttäessä mikä/mitä/missä/milloin/kuka. Tällöin silmät siristyvät ja kulmat kurtistuvat. Molemmissa kysymystyypeissä ylävartalo kallistuu keskustelukumppaniin päin. (mt., 101.)

Kielto voidaan ilmaista viittomakielessä päänpudistuksella, leksikaalisella kiellolla tai kieltopartikkelilla. Päänpudistus on yleisin, arkiviittomisessa käytetty kieltoilmaus. Päänpudistus toimii usein kielto-operaattorina myöntävän väitelauseen viittomisen aikana ja sillä voidaan täsmentää kiellon vaikutusalan laajuus. (mt., 102.)

Vakuuttelua viittoja voi ilmaista nyökyttämällä päätään samalla kun viittoo. Vakuutteluoperaattori voidaan lisätä myös kysymysoperaattoriin, jolloin halutaan tiedustella jonkin väitelauseen todenperäisyyttä. (mt., 103.)

Viittomakielessä käytetään topiikki-lauserakennetta. Topiikki-rakenne tarkoittaa, että ilmauksen oleellisin asia, kuten henkilö, paikka tai aihe, viitotaan kohotetuin kulmakarvoin ja topiikkiin liittyvä kommentti tai kysymys tuotetaan pienen tauon jälkeen. (Laine 2006, 235.)

Vartalon liikkeellä eteen ja taakse voidaan ilmaista aikamuotoja, mennyttä ja tulevaa. Nojaamalla painoa hieman taaksepäin, voi viittoja kertoa kehon asennollaan tapahtuman sijoittuvan menneeseen aikaan. Vastaavasti painoa eteenpäin nojaamalla voidaan kertoa tulevasta. (Rissanen 2006, 57-58.)

5.6 Näkökulman- ja roolinvaihto

Viittomakielessä viittojan keho voi toimia sekä kokijana että itse toimijana. Kun viittojan oma keho toimii kokijana, on kyse näkökulman vaihdosta. (mt., 54.) Em-moreyn (2000, 328-329) mukaan viittoja voi ottaa kertomansa henkilön näkökulman tilanteeseen ja ilmaista tämän ajatuksia, sanomisia ja tunteita. Jos hahmoja on useita, viittoja voi valita minkä tahansa näkökulman. Näkökulman vaihdossa tärkeintä on ilmaista, kuka kokee kulloinkin kuvatun tilanteen (Rissanen 1992, 198).

Roolinvaihdossa taas viittoja ”siirtyy” kohonliikkeellä ja ilmeitä muuttamalla toisen henkilön tai olion rooliin. Roolinvaihtoa esiintyy pääasiassa kertovassa viitonnassa. (Rissanen 2006, 54.)

5.7 Katse

Katseen kohdistaminen tiettyyn paikkaan viittomisen aikana toimii pronominaalis-tuskeinona. Usein katse suunnataan tiettyyn paikkaan yhdessä osoituksen kanssa. Viittoja paikantaa kohteen usein ensin katsellaan ja sitten manuaalisesti. Katseella paikantaminen on yleisempää epämuodollisissa kuin muodollisissa viittomistilanteissa. (Rissanen 1985,103.)

Katseen suuntaamisella on viittomakielessä tärkeä tehtävä. Lukasczykin (2008, 93) mukaan kerronnassa viittojalla on suora katsekontakti vastaanottajaan tai kameraan, referoinnissa katse suunnataan sivulle (Puupponen 2012, 16). Katseen suunnassa tapahtuvat muutokset toimivat tekstiä sidostavana ja koheesiota rakentavana elementtinä. (Puupponen 2012, 16.)

5.8 Viittomakieliset elementit ja viitottu puhe

Vaikka viitottua puhetta on tutkittu varsin vähän, on kuitenkin olemassa tiettyjä ohjeita, joiden mukaan sitä tuotetaan. Näitä ovat esimerkiksi Viitotun puheen suositukset (Kouri 2004) ja Viitotun puheen suositusten päivittämistarpeen arviointi

(Hämäläinen ym. 2008). Ohjeistuksien mukaan viitotussa puheessa voidaan paikoin käyttää viittomakielisiä elementtejä ja paikoin se on jopa suositeltavaa.

Viitotun puheen suositusten mukaan viitotussa puheessa voidaan käyttää tilaan paikantamista, kunhan suomenkielinen huulio on näkyvissä ja viittomat eivät poistu näkökentästä (Kouri 2004, 9-10). Laurén (2006, 217) muistuttaa kuitenkin, että paikannuksella ei viitotussa puheessa ole samanlaista kieliopillista merkitystä kuin viittomakielessä, vaan se toimii ilmaisun selkeyttäjänä. Jos käytetään katseen avulla paikantamista, katseen tulee olla lyhyt, jotta huulio ei jää pitkäksi aikaa pois näkyvistä (Kouri 2004, 9-10).

Liikkumisen ja kulkemisen kuvailua on vaikea välittää viitotulle puheelle tulkkauksen avulla, sillä kaikille suomen kielen sanoille ei ole olemassa viittomavastineita. Kuvailevien ilmausten sisältö ei ehkä aukea tulkkauksen vastaanottajalle. Näissä tilanteissa on mahdollista hyödyntää viittomakielisiä elementtejä, esimerkiksi paikannusta, visuaalisen kuvan välittämiseksi. Suomenkielisen sanan tai lauseen on kuitenkin näytävä huuliossa. (Laurén 2006, 217.)

Suosituksien mukaan viitotussa puheessa voidaan käyttää ilmeitä, kunhan ne eivät haittaa selkeän huulion näkymistä (Kouri 2004, 9-10). Viitotussa puheessa, kuten viittomakielessäkin, kysymykset ilmaistaan ilmeiden avulla (Laurén 2006, 218). Näitä ilmeitä on kaksi erilaista, ja niitä käytetään kyllä-ei-kysymyksissä ja kysymysviittomakysymyksissä (Röslöf & Veitonen 2006, 168). Muissa ilmauksissa ilmeillä ei ole itsenäistä merkitystä, vaan ne toimivat viittomisen ja ilmaisun elävöittäjinä. Huonokuuloiset ja kuuroutuneet seuraavat tulkkaustilanteissa huuliota, jolloin ilmeet saattavat jäädä huomaamatta. Liiallinen ilmeiden käyttö voi häiritä huulion selkeyttä ja sitä kautta vaikeuttaa tulkkauksen seuraamista. (Laurén 2006, 218.)

Roolinvaihtoa voidaan käyttää myös viitotun puheen tulkkauksessa. Henkilöt voidaan paikantaa tiettyyn paikkaan viittomatilassa mutta tulkkauksen aikana on tuotettava koko suomenkielinen ilmaus, pelkkä paikkaan viittaaminen ei riitä. Dialogin vastaanottoa voi helpottaa, jos tulkki käyttää roolinvaihtoa ja muuttaa asentoaan hieman eri henkilöiden puhetta tulkatessa. (mt., 217.)

Katsetta tulee viitotussa puheessa käyttää harkiten. Katseen kohdistus osoitettavaan kohteeseen ei voi olla pitkä, sillä silloin huulion seuraaminen vaikeutuu. Myös pään nyökyttelyä vakuuttelulauseissa on syytä välttää, sillä nyökyttely vaikeuttaa huulilukua. Myönteiset ja kielteiset asiat on parempi ilmaista KYLLÄ- ja EI- viitotmien avulla, pelkkä pään nyökyttely tai pudistelu ei aina vie viestiä perille. (mt., 218.)

6 TUTKIMUSPROSESSI

6.1 Tulkattavan materiaalin valmistus

Pohdin tulkattavaa materiaalia ja päätin äänittää lähdetekstin itse. Näin minun ei tarvitsisi miettiä tekijänoikeus-asioita ja voisin helposti säädellä lähdetekstin pituutta, sisältöä ja tempoa. Tulkattava materiaali ei saisi olla liian pitkä, jotta tulkeilta löytyy aikaa sen tuottamiseen ja minulla materiaalin analysoimiseen. Tekstin sisällölle vaatimuksia asetti tutkimukseni kohteena olevat viittomakieliset elementit. Lähdetekstin oli oltava sellainen, joka mahdollistaisi viittomakielisten elementtien käytön. Myös materiaalin tempon oli oltava sellainen, että tulkit pystyvät helposti tulkkaamaan sitä.

Pohdin aihetta viittomakielisten elementtien näkökulmasta, ja matkailu vaikutti tutkimukseeni sopivalta aiheelta. Suunnittelin etukäteen aihe-alueita ja kysymyksiä, joilla hain tietyn tyyppisiä vastauksia. Esimerkiksi kahta kohdetta vertailemalla tulkki voisi paikantaa kohteet viittomatilaan, asioita lueteltaessa poijujen käyttö olisi mahdollista ja haastatteluvuorojen vaihtuessa tulkki voisi käyttää roolinvaihtoa. Myös ympäristön kuvailussa ilmeet, paikannus ja osoitukset voisivat luontevasti ilmaantua tulkkaukseen. Matkustelu oli aiheena laaja ja monipuolinen, jolloin tekstiä oli helppo muokata tutkimukseen sopivaksi. Tulkkien näkökulmasta matkustelu on melko arkinen aihe, joten heiltä ei vaadittu suurempaa valmistutumista ennakoon.

Päätin tuottaa lähdetekstin (Liite 1) haastatteluna, jolloin se olisi luonnollisempi kuin yksin nauhalle puhuttu teksti. Toimin lähdetekstin haastattelijana ja ystäväni kertoi kokemuksiaan matkustelusta. Olin kertonut haastateltavalle tutkimuskysymykseni ja –aiheeni etukäteen ja pyytänyt häntä ottamaan valitsemani viittomakieliset elementit huomioon kerronnassaan. Materiaalin äänityksessä tuli kiinnittää huomiota äänen laatuun ja artikulaation selkeyteen. Pyrimme puhumaan rauhallisesti ja artikuloimaan selvästi. Äänitimme tallenteen huoneessa, jossa ei ollut muita ihmisiä tai häiritseviä ääniä.

Haastattelu oli pituudeltaan 11, 5 minuuttia. Mielestäni tämä pituus sopi tutkimusaineistoksi, sillä lyhyemmässä ajassa tulkkaus ei ehkä olisi vielä päässyt kunnolla vauhtiin. Kovin lyhyessä tekstissä ei viittomakielisiä elementtejä ehkä olisi esiintynyt niin paljoa ja niiden toistuvaa käyttöä ei olisi pystynyt havainnoimaan. Viiden tulkin näytteiden yhteenlaskettu pituus oli yhteensä lähes yksi tunti. Analysointi vei aikaa ja vaati useamman katselukerran. Näin ollen opinnäytetyöni puitteissa analysoitavaa materiaalia tuli riittävästi.

6.2 Tulkattavan materiaalin soveltuvuuden testaaminen

Lähdeteksti tuli testata ennen varsinaisia kuvaustilanteita. Olisihan voinut olla, että valittu lähdeteksti olikin sellainen, jossa viittomakielisiä elementtejä ei lähdemateriaalin puitteissa ilmentynyt. Toimin itse materiaalin testaajana, sillä vapaaehtoisten tulkkien löytäminen ei ollut kovin helppoa. Tulkkasin nauhoitetun lähdetekstin ja kuvasin tulkkaukseni. Lähetin lähdetekstini testattavaksi myös opinnäytetyötäni ohjaavalle lehtorille, joka myös tulkkasi tekstin.

Toimiessani itse materiaalin soveltuvuuden testaaja, tiesin, mitä olin tutkimassa. Tämä vaikutti tekemiini tulkkaustratkaisuihin. Tulkkauksessani esiintyi useita viittomakielisiä elementtejä, paikannusta, osoituksia, katseen käyttöä, poijuja ja roolinvaihtoja. Myös lehtorin tulkkauksessa oli esiintynyt etsimiäni elementtejä. Lähdeteksti oli sopivan rauhallinen, jotta tulkkauksessa ei tullut kiire ja ääni kuului selkeästi. Näin ollen lähdeteksti vastasi tutkimukseni tarpeita.

6.3 Tulkkien valinta

Keväällä 2013 valmistuu Tuija Möykyn opinnäytetyö *Omistus- ja kieltomuodot vii-
totulle puheelle tulkkauksessa*, jossa tutkimusmenetelmä oli sama kuin omassa työssäni. Olimme molemmat päätyneet toteutukseen, jossa tulkit tulkkavat suomenkielisen lähdetekstin vii-
totulle puheelle. Koska tarvitsimme molemmat useamman tulkin apua opinnäytetöidemme toteutuksessa, päätimme ottaa yhteyttä eri yrityksiin.

Opinnäytetyöni tutkimusaineiston tuottamiseen osallistuville tulkeille ainoa kriteeri oli se, että he ottavat työssään vastaan viitotulle puheelle tulkkauksen toimeksiantoja. Halusin rajata tutkimuksesta pois tulkit, jotka eivät tee viitotulle puheelle tulkkausta työssään. Tutkimalla vain viitotulle puheelle tulkkauksia tekeviä tulkkeja sain totuudenmukaisemman kuvan siitä, millaista viitotun puheen tulkkausta tällä hetkellä on tarjolla.

Otin yhteyttä sellaisiin tulkkausalan yrityksiin, joissa tiesin olevan viitotun puheen tulkkaustoimeksiantoja tekeviä tulkkeja. Lähetin yhteydenottopyyntöjä (Liite 2) useampaan yritykseen. Tulkkien kiireiset aikataulut sekä vähäinen kokemus viitotulle puheelle tulkkauksesta verottivat potentiaalisten osallistujien määrää. Sain yhteensä viisi tulkkia mukaan opinnäytetyöni tutkimusaineiston tuottamiseen.

6.4 Tulkkausnäytteiden kuvaaminen

Kun olin saanut tulkeilta suostumuksen näytteiden tekoon, sovin heidän kanssaan kuvausajan ja paikan. Tulkkausnäytteet kuvattiin tulkkien työpaikoilla, näin heille ei tullut ylimääräistä vaivaa matkustamisesta kuvauspaikalle. Muutama päivä ennen sovittua kuvausaikaa lähetin tulkeille tilauksen, josta selvisi kuvitteellisen asiakkaan tiedot. Olin valinnut asiakkaaksi 53-vuotiaan naisen, joka on kuuroutunut 15 vuotta sitten. Kuvitteellinen asiakas on aktiivinen tulkin käyttäjä, jolle tulkataan suomen kieleltä viitotulle puheelle. Kuvitteellisen asiakkaan valinnassa en halunnut liiaksi johdatella tulkkeja, joten en asettanut asiakkaalle mitään erityispiirteitä. Tulkkaustoimeksiannon aiheena oli matkailukokemukset.

Tulit eivät saaneet etukäteen tietää opinnäytetyöni tutkimuksen aihetta tai tutkimuskysymyksiä. Näin halusin varmistaa, ettei tieto tutkittavasta aiheesta pääsisi vaikuttamaan heidän tulkkausratkaisuihinsa ja näin ollen laskisi tutkimuksen luotavuutta.

Kuvauspaikalle oli muutamia vaatimuksia ympäristön suhteen. Kuvauspaikan täytyi olla rauhallinen, eikä ylimääräisiä häiriötekijöitä saanut olla. Hyvän valaistuksen ja selkeän, yksivärisen taustan avulla varmistettiin selkeä kamerakuva ja tulkin

erottuminen taustasta. Näytteiden tekoon löytyi hyvät puitteet yritysten toimistoilta, josta saimme yhden tarkoitukseen sopivan työhuoneista käyttöömme kuvaksen ajaksi.

Ennen näytteen kuvaamista sovimme tulkkien kanssa tilanteeseen liittyvistä käytännön järjestelyistä ja toimintatavoista tarkastuslistan avulla (Liite 3). Tavoitteena oli, että tulkkien saama ohjeistus olisi mahdollisimman identtinen. Ennen näytteiden kuvausta tulkit myös allekirjoittivat luvan näytteiden kuvaamisesta ja jatkokäytöstä (Liite 4), sekä vastasivat pienimuotoiseen taustatietokyselyyn (Liite 5), jolla kartoitetaan heidän koulutustaan ja työkokemusta viitotun puheen parissa. Kun järjestelyt olivat kunnossa ja tulkki valmiina, kuvasimme näytteen.

Lähdetekstinä toimi etukäteen valmistettu tallenne, joka soitettiin tietokoneelta. Tulkit tulkkasivat näytteen simultaanisti heti ensi kuulemalta. Lähdetekstiä ei keskeytetty tulkkauksen aikana, vaan tulkit tulkkasivat koko nauhoitteen kerralla, voimatta itse puuttua sen etenemiseen. Seisoin itse viistossa kameran takana, näin tulkit pystyivät pitämään katseensa minussa, ikään kuin olisin tämä kuvitteellinen asiakas. Tällä pyrin tekemään tilanteesta luontevamman ja aidomman, sillä kuvaustilanteessa kameraa jää helposti tuijottamaan.

6.5 Tulkatun materiaalin analysointi

Käytin tulkkausnäytteiden analysoinnissa apunani Windows Live elokuvatyökalua, jonka avulla pystyin kirjoittamaan tekstiä videoleikkeiden päälle ikään kuin tekstitykseksi. Katsoin kaikki viisi tulkkausnäytettä läpi useaan kertaan ja merkitsin videoleikkeiden päälle, mitä viittomakielistä elementtiä tulkit käyttivät.

Videoita katsomalla analysoin tulkkien käyttämiä viittomakielisiä elementtejä. Kun kaikkiin videoihin oli merkitty käytetyt elementit, oli tulkkien tuotoksia myös helppo vartailla keskenään ja poimia tietyt kontekstit, joissa elementit esiintyivät. Tein analysointini pohjalta listauksen, johon kirjasin ylös tulkkien tietyissä konteksteissa käyttämiä elementtejä.

7 TUTKIMUSTULOKSET

7.1 Tulkkien taustatiedot

Opinnäytetyöni tutkimusaineiston tuottamiseen osallistui viisi tulkkia. Teetin tulkeille lyhyen taustatietokyselyn, jonka avulla halusin selvittää heidän koulutus- ja työhistoriaansa viitotun puheen osalta. Kolmella tulkeista oli työkokemusta alle kaksi vuotta ja kahdella yli kymmenen vuotta. Kaikki tulkit olivat tehneet viitotun puheen tulkkauksia todella vähän, lukuun ottamatta toista pitkään työskennelleestä tulkista. Hän oli ainoa, joka vastasi tulkkaavansa viitotulle puheelle viikoittain. Alle kaksi vuotta työssä olleet tulkit olivat suorittaneet viitotun puheen K-tason tentin ja kaksi heistä oli suorittanut myös viitotun puheen tulkkirekisterikokeen.

Tutkimukseen osallistuneiden tulkkien taustatietojen esittelyä varten, sekä myöhempää tutkimusaineiston käsittelyä varten olen nimennyt tulkit Tulkki 1:ksi – Tulkki 5:ksi. Jatkossa viitataan tulkkeihin näillä nimillä.

Tulkki 1: työkokemusta viittomakielen tulkkina alle kaksi vuotta, suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon. Suorittanut sekä viitotun puheen K-tason tentin että viitotun puheen tulkkirekisterikokeen. Viitotun puheen tulkkaustoimeksiantoja on harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Tulkki 2: työkokemusta viittomakielen tulkkina alle kaksi vuotta, suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon. Suorittanut viitotun puheen K-tason tentin mutta ei viitotun puheen tulkkirekisterikokeen. Viitotun puheen tulkkaustoimeksiantoja on harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Tulkki 3: työkokemusta viittomakielen tulkkina alle kaksi vuotta, suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon. Suorittanut sekä viitotun puheen K-tason tentin että viitotun puheen tulkkirekisterikokeen. Viitotun puheen tulkkaustoimeksiantoja on harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Tulkki 4: työkokemusta viittomakielen tulkkina yli kymmenen vuotta, suorittanut opisto-asteen koulutuksen. Ei ole suorittanut viitotun puheen K-tason tenttiä eikä

viitotun puheen tulkkirekisterikoetta. Tulkkaustoimeksiantoja viitotulle puheelle on noin kerran viikossa.

Tulkki 5: työkokemusta viittomakielen tulkkina yli kymmenen vuotta, suorittanut ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon. Ei ole suorittanut viitotun puheen K-tason tenttiä eikä viitotun puheen tulkkirekisterikoetta. Tulkkaustoimeksiantoja viitotulle puheelle on harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Kuvaustilanteessa tulkki 5 totesi, että taustatieto-kysely ei anna oikeaa kuvaa hänen kokemuksestaan viitotun puheen suhteen. Hän kertoi, että on tulkannut viitotulle puheelle viimeksi yli kymmenen vuotta sitten kun valmistui viittomakielen tulkiksi ja todennut silloin, ettei viitotulle puheelle tulkkaus sopinut hänelle. Periaatteessa hän on valmis ottamaan vastaan tulkkaustoimeksiantoja viitotulle puheelle mutta tällä hetkellä hänen työympäristönsä ei anna siihen juuri mahdollisuuksia.

7.2 Viittomakieliset elementit tulkatuissa teksteissä

Viitotussa puheessa kuuluu käyttää viittomakielisiä elementtejä, mutta tietyin rajoituksin (Kuulokynnys 2009). Opinnäytetyössäni esittelen, millaisia viittomakielisiä elementtejä ja minkälaisissa konteksteissa kuvaamani tulkit käyttivät tulkatessaan suomen kieleltä viitotulle puheelle.

Kaikki tulkit käyttivät viittomakielisiä elementtejä tulkkauksessaan. Tulkit käyttivät usein keskenään samanlaisia ratkaisuja ja elementit esiintyivät samoissa kieliopillisissa konteksteissa. Tulkki 5 kuitenkin erottui selvästi muista tulkeista. Hänen tulkkauksessaan oli paljon sellaista viittomakielisyyttä, jota muiden tulkkien tuotoksissa ei esiintynyt.

Seuraavaksi esittelen tulkatuissa teksteissä esiintyneitä elementtejä tarkemmin. Käytän työssäni pysäytyskuvia havainnollistamisen helpottamiseksi. Pysäytyskuvat on poimittu suoraan kuvaamistani tulkkausnäytteistä. Kuvissa esiintyy tutkimusaineiston tuottamiseen osallistuneista viidestä tulkista vain kolme, sillä kaikki tulkit eivät antaneet lupaa pysäytyskuvien käyttöön.

7.2.1 Paikannus

Kaikki tulkit käyttivät tilaan paikantamista tulkkauksessaan. Tekstissä vertailtiin useaan otteeseen kahta kohdetta, esimerkiksi rantalomaa ja kaupunkilomaa. Kaikki tulkit paikansivat nämä kohteet eri puolille liikuttamalla kehoaan hieman sivuttaissuunnassa. Paikannus tapahtui useimmiten vasemmalta oikealle. Järjestys saattoi kuitenkin vaihtua, jos kohteet mainittiin uudelleen eri järjestyksessä. Tällöin tulkki aloitti paikannuksen oikealta, jotta kohteet säilyttäisivät alkuperäiset paikkansa.

Tekstissä puhuttiin Afrikasta ja Aasiasta. Kaikki tulkit paikansivat nämä kohteet vasemmalle ja oikealle. Paikannuksessa olisi tässä kohdassa voinut käyttää hyväksi kohteiden maantieteellisiä sijainteja mutta tulkit paikansivat kohteet järjestyksessä vasemmalta oikealle. Jatkossa kohteet säilyttivät ensimmäisellä kerralla annetut paikat ja niihin viitattiin loogisesti. Paikat säilyivät samoina ja tulkit tuottivat aina viittoman samaan paikkaan, kun sana mainittiin uudelleen. Viittomakielessä pelkkä osoitus olisi voinut riittää mutta viittotussa puheessa huulio on tärkeä (Laurén 2006, 217), joten tulkit tuottivat aina myös viittoman uudelleen huulion kanssa. Suomesta puhuttaessa kaikki tulkit paikansivat Suomen lähelle kehoa vartalon eteen.

Paikannusta tapahtui kolmella eri tavalla: paikannettava kohde viitottiin suoraan sille annettavalle paikalle, paikannusta seurasi katse ja /tai osoitus. Joskus paikannus tapahtui ainoastaan viittomalla kohde suoraan sille annetulle paikalle. Jos viittomaa ei voitu irrottaa kehosta, silloin paikannus tapahtui joko osoittamalla, katseella tai molempien yhdistelmällä.

Kuvassa 1 tulkki paikantaa Aasian vasemmalle puolelleen ja kuvassa 2 Afrikan oikealle puolelleen. Viittomien tuottaminen tapahtuu eri puolelle kehoa ja paikannus tapahtuu myös katseen avulla. Huulio pysyy koko ajan näkyvillä.

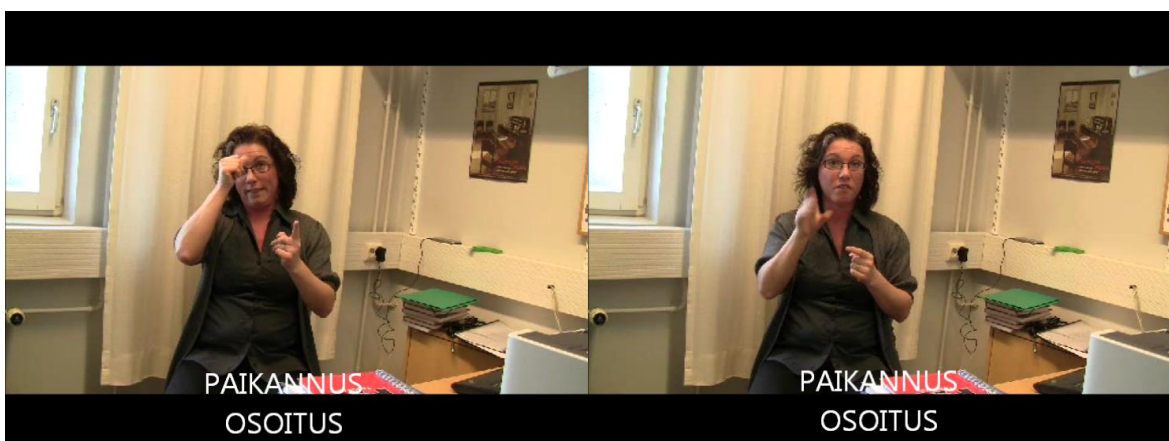

Kuva 1. Aasia

Kuva 2. Afrikka

Tulkit 1-4 käyttivät keskenään samanlaisia paikannusratkaisuja. He viittoivat ensin kohteen, joko suoraan paikannettavaan tilaan tai keholle, jonka jälkeen seurasi mahdollisesti osoitus ja/tai katse. Tulkki 5 käytti muista tulkeista poikkeavaa ratkaisua, hän paikansi kohteen ei-dominoivan käden osoituksella samanaikaisesti tuotetun viittoman kanssa.

Kuvissa 3 Tulkki 5 paikantaa Intian vasemmalle puolelleen ja kuvassa 4 Afrikan oikealle puolelleen. Viittoma INTIA tuotetaan keholle, jolloin tulkki paikantaa sen vasemmalle ei-dominoivan käden osoituksen avulla. Viittoma AFRIKKA tuotetaan hieman kehon oikealle puolelle ja ei-dominoivan käden osoitus vahvistaa paikan olevan oikealla.

Kuva 3. Intia

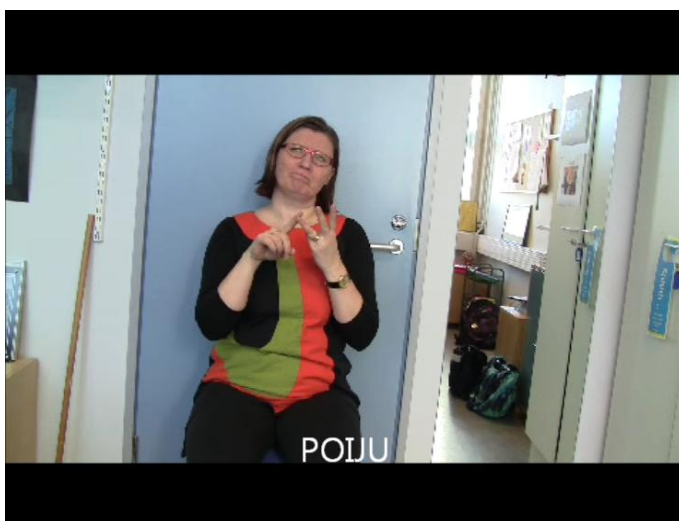
Kuva 4. Afrikka

Paikannusta käytettiin vertailtavien kohteiden lisäksi myös kuvailevissa konteksteissa. Tekstissä kuvailtiin paljon ympäristöä, jolloin tulkit paikansivat kohteita tilaan. Esimerkiksi kohdassa, jossa menttiin jokea pitkin kohti vuoria, tulkit paikansivat vuoret selvästi etualalle. Joen varrella oli hökkeleitä, ihmisiä kalassa ja kuivattelemassa pyykkejä. Kaikki nämä kohteet paikannettiin joen rannalle.

7.2.2 Poijut

Poijurakenteita esiintyi tutkimistani elementeistä vähiten. Listapoiju oli ainoa poiju-tyyppi, jota kaikki tulkit käyttivät samalla lailla samassa kontekstissa. Lähdetekstin lopussa oli kohta, jossa haastattelija pyysi kertomaan top 3 matkakohteet, joita haastateltava suosittelisi. Haastateltava luetteli vuorotellen kolme kohdetta ja kertoi, miksi juuri näihin paikkoihin kannattaisi matkustaa. Tässä kaikki tulkit käyttivät listapoijurakennetta.

Kuvassa 5 tulkki käyttää listapoijurakennetta ja paikantaa suositeltavat matkakohdet ei-dominoivan käden sormiin. Tulkki antaa merkityksen jokaiselle sormelle ennen seuraavan sormen ojentumista, kyseessä on siis sekventiaalisesti tuotettu lista. Kohteita on tarkka määrä, kolme, jolloin lista on suljettu.

Kuva 5. Listapoiju

Muita yhteneväisiä tulkkausratkaisuja ei poiijujen osalta lähdetekstistä esiintynyt. Tulkki 5 poikkesi muista tulkeista käyttämällä listapoiijun ohella myös teema- ja fragmenttipoijuja tulkkauksessaan.

Kuvassa 6 tulkki käyttää teemapoijurakennetta muistuttaakseen meneillään olevasta aiheesta, matkustelusta. Tulkki tuottaa teemapoiijun samaan paikkaan, johon on edellä tuottanut keskustelun puheenaiheen. Ei-dominoivan käden etusormi osoittaa suoraan ylös ja muistuttaa meneillään olevasta teemasta samalla kun dominoiva käsi jatkaa viittomista.

Kuva 6. Teemapoiju

Rajaa kaksikätesen viittoman jäänteen ja fragmenttipoiijun välille on vaikea vetää. Varsio (2009, 45) on kuitenkin todennut tutkimuksessaan, että viittoman jäänteen pysyessä artikulaatiopaikassa ja intensiteetin pysyessä vahvana ei-dominoivassa kädessä, voidaan puhua fragmenttipoijuista. Tulkki 5 jätti usein ei-dominoivan käden viittomatilaan jatkaessaan viittomista dominoivalla kädellään. Osassa näistä oli selvästi kyseessä vain jäänne edellisestä viittomasta mutta osa on tulkittavissa fragmenttipoijuiksi.

Kuvassa 7 METSÄ – viittoman jälkeen ei-dominoiva käsi jää viittomatilaan ja dominoiva käsi jatkaa viittomista TYLSÄ – viittomaan. Ei-dominoivan käden intensiteetti säilyy ja tulkki jättää tietoisesti käden viittomatilaan, vaikka seuraava viittoma olisi myös kaksikätesen. Ilmeessä näkyy myös topiikki-rakenne, metsää halutaan korostaa. Näin ollen tulkiten tämän fragmenttipoijuksi. Muilla tulkeilla ei esiintynyt

vastaavia viittomien jäänteitä eikä poijuja, joten en tarkastele poijuja tässä yhteydessä enempää.

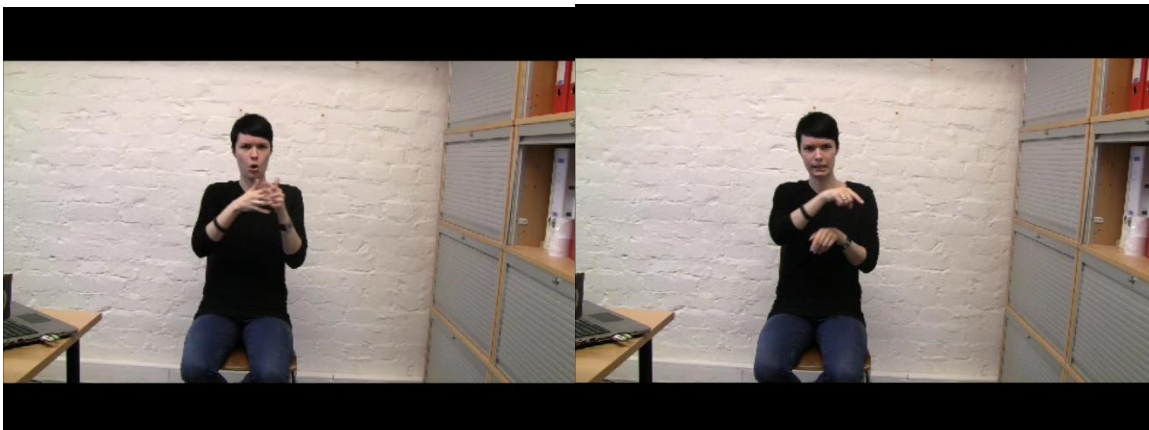

Kuva 7. Fragmenttipoiju

7.2.3 Osoitukset

Osoituksia käsiteltiin jo paikannus-osiossa, jossa todettiin, että kohde voitiin paikantaa osoituksen avulla. Välillä tulkit liittivät osoituksen nominaalin perään uuden puheenaiheen alkaessa. Nämä osoitukset toimivat puheenaiheenmerkitsijöitä.

Kuvassa 8 tulkki viittoon HÖKKELI ja heti perään kuvassa 9 hän kohdistaa siihen osoituksen. Tällaista nominaalin perään liitettävää osoitusta voidaan pitää puheenaiheenmerkitsijänä.

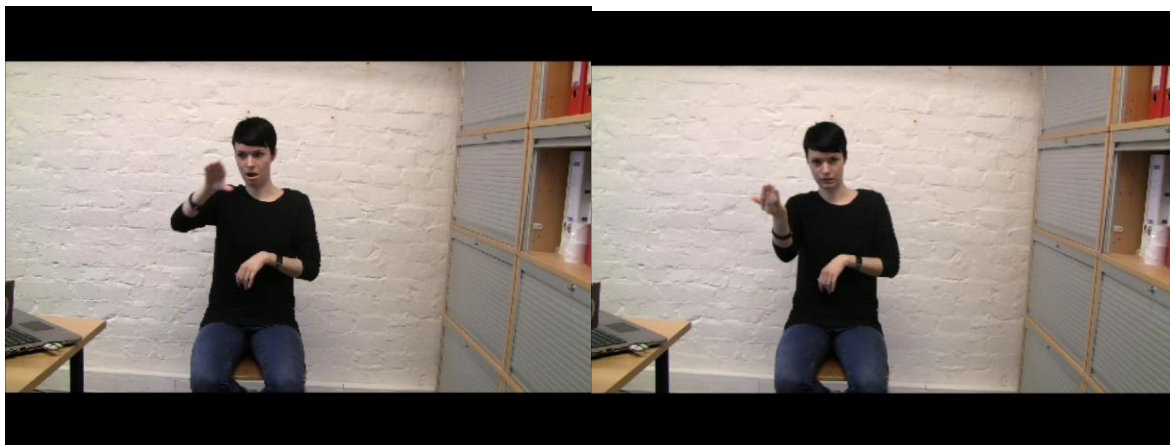

Kuva 8. Nominaali

Kuva 9. Osoitus puheenaiheenmerkitsijänä

Osoituksia käytettiin maantieteellisten kohteiden yhteydessä suunnanmerkitsijöinä. Nominaalin perään liitettävä kehosta poispäin suuntaava käden liike tarkoittaa 'jonnekin' ja kehoon päin suuntaava käden liike 'jostakin' (Rissanen 1985, 100). Tulkit käyttivät suunnanmerkitsijöitä aina kun tekstissä puhuttiin menemisestä 'jonnekin' tai 'jostakin'. Esimerkiksi lauseessa *"---on tosi suuri ero siinä onko Aasiasta vai Afrikasta"* kaikki tulkit tuottivat kehoon päin suuntaavan käden liikkeen.

Kuvassa 10 tulkki tuottaa viittoman AFRIKKA ja kuvassa 11 hän lisää kehoon päin suuntautuvan käden liikkeen. Tässä käden liike toimii suunnanmerkitsijänä 'jostakin'. Nämä kaksi viittomaa yhdessä merkitsevät AFRIKASTA.

Kuva 10. Afrikka

Kuva 11. Osoitus suunnanmerkitsijänä

7.2.4 Ilmeet ja pään/vartalon liikkeet

Viitotussa puheessa kysymykset ilmaistaan ilmeiden avulla (Laurén 2006, 218). Kysymyslauseet jaetaan kyllä/ei-kysymyksiin ja kysymyssanalla ilmaistaviin kysymyksiin (Rissanen 1985, 101). Näitä molempia kysymysmuotoja esiintyi lähdetekstissä. Kaikki tulkit käyttivät kieliopillisia ilmeitä kysymysten ilmaisussa. Ilmeestä huolimatta huulio pysyi selkeänä.

Kaikki tulkit käyttivät kysymyslauseiden lisäksi ilmeitä muissakin kohdissa. Vaikka ilmeillä ei kysymysilmettä lukuun ottamatta ole itsenäistä kieliopillista merkitystä viitotussa puheessa, voi ilmeiden käyttö elävöittää viittomista (Laurén 2006, 218). Tekstissä oli paljon kuvailua, jossa tulkit käyttivät ilmeitä. Esimerkiksi pienistä ja

ahtaista busseista puhuttaessa tulkit kuvasivat ilmeellään sekä vartalon liikkeellä ahdasta bussia.

Kieltoja ilmaistiin päätä pudistelemalla mutta samanaikaisesti tuotettiin myös viittoma. Pään liike ei ollut suuri mutta kuitenkin riittävän erottuva. Myönnyttelyissä pään liike oli myös hyvin pieni ja huulio pysyi koko ajan selvästi luettavissa.

Topiikki-rakenne näkyi kaikkien tulkkien tuottamisessa selvästi. Kuvassa 12 näkyy kuinka korostettavan asian, matkustelun, kohdalla kulmakarvat kohoavat. Topiikki-rakenteeseen kuuluisi pieni tauko ennen topiikkiin kohdistuvaa kommenttia (Laine 2006, 235). Tässä tutkimusaineistossa en kuitenkaan havainnut taukoja kaikkien topiikki-rakenteiden jälkeen.

Kuva 12. Topiikki-rakenne

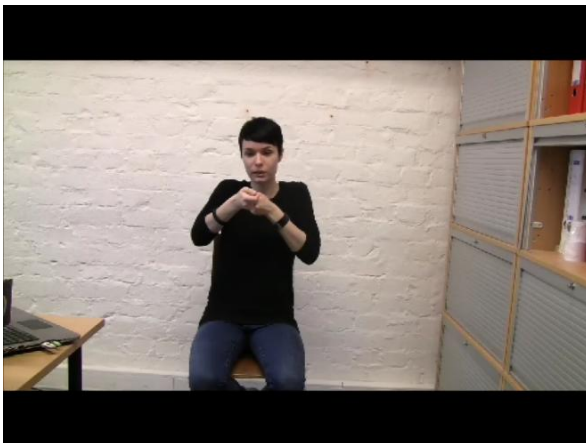
Paikannus-osiossa kerrottiin jo, että tulkit paikansivat kaksi kohdetta eri puolille kehon liikkeen avulla. Tulkit siis siirsivät vartaloon hieman puolelta toiselle sivuttaissuunnassa, jolloin kaksi kohdetta saatiin sijoitettua eri puolille. Myös menneestä ajasta puhuttaessa käytettiin vartalon liikettä. Tulkit nojasivat kehoaan taaksepäin ja ilmaisivat näin tapahtuman sijoittuvan menneisyyteen.

7.2.5 Näkökulman- ja roolinvaihto

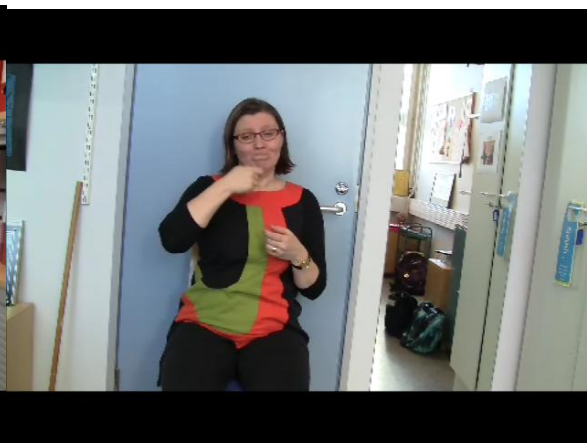
Tulkattava teksti oli haastattelu, jossa esiintyi kaksi henkilöä. Puhujan vaihtuessa kaikki tulkit käyttivät roolinvaihtoa. Roolinvaihto tapahtui katsetta siirtämällä ja/tai hienoisella ylävartalon käännöllä toiseen suuntaan. Jokainen tulkki noudatti roolinvaihtoa aina puhujan vaihtuessa, mutta tavat vaihtelivat. Tulkit 1-3 tuottivat roolinvaihdon hienoisella ylävartalon käännöllä toiseen suuntaan. Heidän katseensa kääntyi nopeasti pois kamerasta mutta palasi pian takaisin. Tulkki 4 käänsi selvästi vartalonsa toiseen suuntaan ja piti katseen myös käännettynä vartalon kierroksen osoittamaan suuntaan pitkään. Tulkki 5 teki roolinvaihdon hyvin pienesti ilmettä ja vartalon ryhtiä muutamalla.

Roolinvaihtoa käytettiin puheenvuorojen ohella myös muissa konteksteissa. Tekstissä haastateltava kertoo, kuinka hänelle syötettiin ruokaa Afrikassa *”muaki siellä yritettiin syöttää ja työnnettiin lisää jamssia lautaselle ja sanottiin että sun pitää kasvaa vielä isommaksi”*. Tässä kohdassa kaikki tulkit käyttivät roolinvaihtoa. Tulkit 1 ja 2 ottivat ”syöttäjän” roolin ja ikään kuin syöttivät ruokaa toiselle osapuolelle. Tulkit 3, 4 ja 5 puolestaan ottivat itse ”syötettävän” roolin.

Kuvassa 13 tulkki tekee roolinvaihdon ja toimii itse tilanteessa ruoan syöttäjänä. Kuvassa 14 tulkki vaihtaa myös roolia mutta hän ottaa toisesta tulkista poiketen syötettävän roolin.

Kuva 13. Roolinvaihto

Kuva 14. Roolinvaihto

7.2.6 Katse

Katseen käytöstä tulkkauksessa kerrottiin jo paikannus-luvussa. Tulkit suuntasivat katseensa paikannettavaan kohteeseen.

Myös roolinvaihtojen yhteydessä katseella oli suuri merkitys. Roolinvaihdossa tulkkien katse kävi poissa kamerasta ja saattoi viipyä poissa kuvitteellisesta tulkauksen vastaanottajasta pitkänkin ajan.

Katsetta käytettiin myös tilanteissa, jossa puhuja oli epävarma tai hän joutui miettimään, mitä sanoisi. Tällöin tulkin katse irtosi tulkkauksen vastaanottajasta ja liikkui luonnollisesti ympäröivässä tilassa rytmittäen tulkkausta. Katseenkäyttö tulkauksen aikana oli kaikilla tulkeilla luontevaa ja sillä rytmitettiin tulkkausta. Kukaan ei pelkästään tuijottanut kameraa vaan katse liikkui viittomisen mukana.

8 POHDINTA

8.1 Viittomakieliset elementit aineistossa

Monissa aiemmissa tutkimuksissa on todettu, että viittomakielisiä elementtejä voidaan käyttää viitotulle puheelle tulkkauksessa ja elementit voivat jopa helpottaa tulkkauksen ymmärrettävyyttä (Laurén 2006, 215; Hämäläinen ym. 2008; Kouri 2004). Valitsin tarkasteltavaksi elementeiksi paikannuksen, poijut, osoitukset, ilmeet ja pään/vartalon liikkeet, näkökulman- ja roolinvaihdon sekä katseen. Näistä löytyi mainintoja viitotun puheen aiemmissa tutkimuksissa ja oletin, että näitä elementtejä tulkkauksessa voisi esiintyä.

Paikannusta käytettiin loogisesti ja säännönmukaisesti. Kaikki tulkit paikansivat kaksi vertailtavaa kohdetta eri puolelle viittomatilaa. Rissasen (1985, 18-19) mukaan oikeakätinen viittoja paikantaa usein ensimmäisen kohteen oikealle ja toisen vasemmalle puolelleen. Tässä tutkimuksessa tulkit paikansivat kohteet vasemmalta oikealle. Järjestys saattoi kuitenkin vaihtua kulkemaan oikealta vasemmalle, jos puhuja mainitsi ensin jo aiemmin oikealle puolelle paikannetun kohteen. Tulkit noudattivat paikannuksessa johdonmukaisuutta, kohteelle annetut paikat pysyivät samoina läpi tekstin.

Paikannus tapahtui viittomalla kohde suoraan annetulle paikalle sekä osoittamalla ja/tai katseella. Jos viittomaa ei voitu irrottaa kehosta, tällöin paikannus tapahtui pelkästään osoituksen ja/tai katseen avulla. Osoitus ja katse toimivat paikantamisessa sekä yhdessä että erikseen. Osoituksissa tulkki 5 poikkesi muista tulkeista. Tulkit 1-4 tuottivat ensin viittoman ja suuntasivat osoituksen viittoman jälkeen dominoivalla kädellä. Tulkki 5 tuotti viittoman dominoivalla kädellä ja teki osoituksen ei-dominoivalla kädellä samaan aikaan viittoman kanssa. Kuitenkin voidaan todeta, että kaikki tulkit käyttivät paikannusta saman periaatteen mukaisesti. Vertailun lisäksi paikannusta käytettiin kuvailevissa konteksteissa, jossa kuvailtavia kohteita paikannettiin viittomatilaan.

Poijurakenteesta listapoiju näyttää olevan ainoa poijutyyppejä, jota kaikki tulkit säännönmukaisesti käyttävät. Listapoijun avulla listattiin kohteita paikantamalla ne ei-

dominoivan käden sormiin. Tulkki 5 käytti myös teema- ja fragmenttipoijuja, mutta tätä ei voida pitää yleisenä käytänteenä. Hän ei ole tehnyt viitotun puheen tulkkausta yli kymmeneen vuoteen ja hänellä on pitkä kokemus vahvasti viittomakielisen yhteisön tulkkina toimimisesta. Uskon, että tämä viittomakielinen työympäristö vaikutti hänen tulkkaukseensa ja siksi hänen tulkkaustratkaisunsa poikkesivat selkeästi muista tulkeista.

Pojjurakenteiden analysointi oli todella haasteellista, lukuun ottamatta listapoijurakennetta. Listapoiju on helposti havaittavissa ja mielestäni tämä rakenne selkeyttää viitottua tekstiä. Teema- ja fragmenttipoijujen erottaminen tekstistä oli todella haasteellista. Jouduin kelaamaan nauhoja useaan kertaan ja palaamaan lähdekirjallisuuden havaintojeni vahvistamiseksi. Kuuroutuneet seuraavat tulkkauksessa huuliota, jota tuetaan viittomin. Näin ollen en usko, että teema- ja fragmenttipoijujen käyttö edesauttaa tulkkauksen ymmärrettävyyttä. Voi olla, että tulkkauksen vastaanottajat eivät edes huomaisi näitä rakenteita tulkkauksesta.

Osoitukset liittyivät vahvasti paikantamiseen. Osoitukset toimivat myös puheenaiheen- ja suunnanmerkitsijöinä. Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että osoitusten pääasiallinen tehtävä liittyi paikantamiseen, sillä sitä esiintyi huomattavasti enemmän kuin puheenaiheen- suunnanmerkitsijöitä.

Viitotussa puheessa kysymykset ilmaistaan ilmeiden avulla (Laurén 2006, 218). Tulkit käyttivät ilmeitä kieliopillisesti kysymyslauseiden yhteydessä kuten kuulukaan. Ilmeillä myös väritettiin tulkkausta. Tunteiden, tuntemusten ja ympäristön kuvailussa ilmeiden käyttö tehosti tulkatun viestin sävyä. Topiikki-rakenne, mitä tulkatuissa teksteissä esiintyi, sisälsi ilmeiden käyttöä. Pään liikkeellä tulkit ilmaisivat myöntelyä, vakuuttelua sekä kieltomuotoja. Nämä toimivat ilmaisun tukena ja korostivat huulion ja viittoman merkitystä. Vartalon liikettä käytettiin roolinvaihdossa, paikannuksessa ja ajan ilmaisussa.

Lähdetekstissä oli kaksi henkilöä, joista toinen toimi haastattelijana ja toinen haastateltavana. Viitotussa puheessa dialogin ilmaisuun voidaan käyttää roolinvaihtoa, joka selkeyttää asiaa (Laurén 2006, 2017). Kaikki tulkit käyttivät roolinvaihtoa järjestelmällisesti läpi tulkkauksen aina puhujan vaihtuessa. Tulkit 1-3 käänsivät var-

taloaan hieman eri suuntaan ja katse kävi hetkeksi poissa tulkkauksen vastaanottajasta. Tulkki 4 käänsi myös vartaloaan mutta hänen katseensa jäi pitkäksikin ajaksi pois hieman sivuun tulkkauksen vastaanottajasta. Tulkki 5 teki roolinvaihdon todella pienesti, kehon asento ja ilme muuttuivat vain hieman eikä selvää kääntymistä tai katseen siirtoa tapahtunut. Roolinvaihtoa käytettiin myös syöttämistä kuvailevassa kohdassa, jossa kaksi tulkeista otti syöttäjän roolin ja kolme toimi itse syöttäjänä.

Katsetta käytettiin paikannuksessa ja roolinvaihdossa. Näiden lisäksi katseen avulla ilmaistiin puhujan tunteita, epävarmuutta ja pohdintaa. Katseen suunnassa tapahtuvien muutosten toimivat tekstiä sidostavana ja koheesiota rakentavana elementtinä (Puupponen 2012, 16). Tulkkien katseet eivät olleet koko ajan suunnattuina kameraan, vaan silmät kävivät välillä paikannettavissa kohteissa tai muuten vain rytmittivät tulkkausta luontevalla tavalla.

8.2 Viittomakieliset elementit eri konteksteissa

Tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston puitteissa viittomakielisiä elementtejä esiintyi useissa eri konteksteissa. Monesti viittomakieliset elementit näyttävät esiintyvän kohdissa, joissa halutaan korostaa asian merkitystä, selventää asiaa tai värittää tekstiä. Analysoimieni tulkkausnäytteiden pohjalta poimin seuraavat kontekstit, joissa viittomakielisiä elementtejä esiintyi:

- kahden kohteen vertailu
- luettelo
- kuvailevat kohdat
- kysymyslauseet
- kieltolauseet
- puhujan vaihtuminen
- tekemisen kuvailu
- maantieteellisten suuntien ilmaisu
- aikamuodon ilmaisu

Kahta kohdetta vertailtaessa kaikki tulkit käyttivät paikannusta ja sijoittivat kohteet eri puolelle viittomatilaan. Tekstissä esiintyi kolmen kohdan luettelo, tässä kontekstissa kaikki tulkit käyttivät poijurakennetta. Kuvailevissa konteksteissa käytettiin monia elementtejä, paikannusta, osoituksia, ilmeitä ja vartalon liikettä. Kysymyslauseissa kaikki tulkit käyttivät kysymysilmettä. Kieltomuotoja ilmaistiin pään pudistuksella mutta myös viittomalla. Puhujan vaihtuessa ja tekemistä kuvattaessa kaikki tulkit käyttivät roolinvaihtoa. Maantieteellisiä suuntia 'jonnekin' ja 'jostakin' rakenteita ilmaistiin osoituksen avulla. Aikamuotoja ilmaistessa tulkit siirsivät vartaloon eteen- ja taaksepäin.

8.3 Tutkimuksen onnistuminen ja luotettavuus

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millaisia viittomakielisiä elementtejä viittomakielen tulkit käyttävät tulkatessaan suomen kieleltä viitotulle puheelle ja millaisissa konteksteissa nämä elementit ilmenevät. Tutkimukseni pohjalta löysin vastauksia molempiin tutkimuskysymyksiini. Aineiston pohjalta pystyin luettelemaan tulkkien käyttämiä elementtejä ja esittämään selkeitä konteksteja, joissa elementtejä käytettiin. Usein ei-manuaaliset elementit ilmaantuvat viitotun jakson päälle, vahvistaen viittomisen merkitystä (Rissanen 1985, 96, 101). Opinnäytetyössäni tulkit käyttivät viittomakielisiä elementtejä selkeän huulion ja viittomien ohella. Monesti samassa kohdassa saatettiin käyttää useampaa elementtiä samanaikaisesti, jolloin ne vahvistivat toisiaan. Tulkkien käyttämät ratkaisut olivat hyvin yhteneviä ja näin ollen voidaan olettaa, että näiden viiden tulkin lisäksi myös muut tulkit käyttäisivät samantyyppisiä ratkaisuja samoissa konteksteissa.

On toki muistettava, että tutkimukseni otos on pieni ja tutkimukseeni osallistuneet työskentelevät samalla alueella. Tulkkien erilainen koulutushistoria ja vaihteleva työkokemus antavat kuitenkin mahdollisuuden hieman laajempaan yleistykseen. En usko, että tutkimustulokset olisivat radikaalisti muuttuneet, vaikka olisin saanut näytteet eri puolilla suomea työskenteleviltä tulkeilta.

Pyrin toimimaan tutkijana eettisesti läpi opinnäytetyöprosessin. Tulkit eivät tienneet tutkimukseni aiheita etukäteen, sillä se olisi voinut vaikuttaa heidän tulkkausratkaisuihinsa ja sitä kautta tutkimuksen luotettavuus olisi kärsinyt. Näytteiden ku-

vaamisen yhteydessä kävin kaikkien tulkkien kanssa läpi tilanteen kulun ja annoin ohjeet listauksen mukaan, näin ohjeistus oli mahdollisimman identtinen kaikille tulkeille. Lupakyselyn avulla tulkit allekirjoittivat suostumuksensa tutkimusaineiston tuottamiseen ja sen jatkokäyttöön. Konkreettinen esimerkki tästä näkyy työssäni, jossa on pysäytyskuvia kolmen tulkin tulkkauksista. Kaksi tulkeista ei antanut lupaa pysäytyskuvien käyttöön, joten olen käyttänyt työssäni vain kolmen muun tulkin kuvia. Tulosten analysoinnissa poimin kaikkien tulkkien tekemät ratkaisut ja kirjasin ne ylös. Työssäni olen kuvannut saamani tulokset, enkä ole jättänyt mitään aineistosta havaitsemaani tarkoituksella pois.

8.4 Parannusehdotuksia työssäni

Nyt kun tutkimukseni on valmis ja tulokset analysoitu, on helppo jossitella ja miettiä, mitä kaikkea olisi voinut tehdä toisin. Olen tyytyväinen tutkimukseni onnistumiseen ja saamiini tuloksiin. Analyysivaiheessa huomasin, että klassifikaattorit, kuvailevat verbit ja aspektitaivutus olisivat voineet olla tutkittavia elementtejä. Päädyin kuitenkin pidättäytymään alkuperäisessä asetelmassa valitsemieni elementtien suhteen. Opinnäytetyössäni tutkimuksen ulkopuolelle jääneitä elementtejä tullaan toivottavasti tutkimaan viitotun puheen tutkimushankkeessa tai seuraavissa opinnäytetöissä.

Alkuperäisenä vaatimuksena tutkimusaineiston tuottamiseen osallistuville tulkeille oli viitotun puheen tulkkaustoimeksiantojen tekeminen. Lukuisien yhteydenottojen ja kielteisten vastausten jälkeen vaatimusta oli pakko keventää. Kävi ilmi, että monetkaan tulkit eivät tee säännöllisesti viitotulle puheelle tulkkausta ja että tulkkaustoimeksiantoja viitotulle puheelle on todella vähän. Näin ollen tutkimukseeni osallistuneista tulkeista ainoastaan tulkki 4:lla oli laajempaa kokemusta viitotun puheen tulkkauksesta. Tulkit 1, 2 ja 3 olivat olleet vasta muutaman vuoden työelämässä, joten heillä kokemusta ei työuran pituuden puolesta ole vielä päässyt kertymään. Tulkki 5 puolestaan on työskennellyt tulkkina viittomakielisessä työyhteisössä ja hän on tulkannut viitotulle puheelle viimeksi yli kymmenen vuotta sitten. Päädyin kuitenkin siihen, että nämä viisi tulkkiä edustavat riittävän hyvin tämän hetkistä tilannetta viitotun puheen tulkeista. Alalle valmistuu jatkuvasti uusia tulkkeja, joilla tulkkauskokemuksia ei ole ehtinyt kertyä. Osa pitkään työskennelleistä tulkeista

ovat saattaneet tulkata viitotulle puheelle paljonkin. Voi kuitenkin myös olla, että pitkään alalla työskennelleistä tulkeista osa ei tee juuri koskaan viitotulle puheelle tulkkausta, mutta tilaisuuden tullen he kuitenkin tarttuisivat tilaukseen.

8.5 Viittomakielisten elementtien tulkinnan haastavuudesta

Työn edetessä törmäsin valitsemini viittomakielisiin elementteihin ja niiden haastavuuteen. Valitsemiani elementtejä oli monta ja olen esitellyt ne teoriaosassa vain pintapuoleisesti. Jokaiseen elementtiin olisi voinut yksinään käyttää enemmän aikaa ja syventyä perusteellisemmin. Tutkimuksessani halusin kuitenkin tuoda laajempaa näkökulmaa viittomakielisiin elementteihin ja niiden käyttöön, enkä tyytyä tarkastelemaan vain yhtä elementtiä. Näin sain kattavamman kuvan viittomakielisistä elementeistä viitotulle puheelle tulkkauksessa.

Analysointivaiheessa törmäsin jälleen viittomakielisiin elementteihin. Näytteitä katsoessani ja analysoidessani huomasin, ettei elementtien poimiminen ja jaottelu ollutkaan niin yksiselitteistä ja helppoa kuin olin kuvitellut. Palasin monesti teoriaosuudessa käyttämiini lähteisiin ja hain sieltä vahvistusta havaintojeni tueksi. Elementeistä paikannus, katse ja osoitukset kulkivat limittäin ja niitä oli vaikea erottaa toisistaan. Poijujen osalta tuntui, että minulla olisi pitänyt olla laajempaa tietoa ja ymmärrystä tutkimastani aihealueesta. Neljän vuoden tulkkikoulutuksen aikana olen saanut hyvät perustiedot ja taidot viittomakielen suhteen. Työni edetessä kuitenkin tuntui, että laajempi kielitieteellinen ymmärrys ja alan opinnot olisivat olleet avuksi tulosten analysoinnissa.

8.6 Ehdotuksia jatkotutkimusaiheiksi

Alkuperäinen ajatukseni oli tutkia asiakkaiden ajatuksia viittomakielisistä elementeistä viitotulle puheelle tulkkauksessa. Aiheesta ei kuitenkaan ole olemassa aikaisempaa tutkimusta, joten en voinut varmasti sanoa, että viittomakielisiä elementtejä todella käytetään tulkkauksessa. Siksi päädyin tutkimaan viitotulle puheelle tulkkausta ja selvittämään, millaisia viittomakielisiä elementtejä siinä käytetään ja missä konteksteissa elementit esiintyvät.

Tähän mennessä viitottua puhetta on tutkittu vain vähän ja viitotulle puheelle tulkauksen tutkimus on vasta alkutekijöissään. Tutkittavaa viitotussa puheessa riittää siis yllin kyllin. Seuraavissa tutkimuksissa voitaisiin keskittyä esimerkiksi asiakkaiden näkemyksiin ja kokemuksiin viitotulle puheelle tulkkauksesta. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää, mikä on asiakkaiden mielestä hyvää tulkkausta. Myös asiakkaiden mielipidettä viittomakielisiin elementteihin osana tulkkausta olisi mielenkiintoista tutkia, selkeyttävätkö viittomakieliset elementit tulkkausta vai häiritsevätkö ne sitä. Myös tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääneitä klassifikaattoreita, verbaalien aspektitaivutusta ja kuvailevia verbejä voisi myös tutkia.

LÄHTEET

Emmorey, K. 2000. The confluence of space and language in signed languages. Teoksessa C. Valli & C. Lucas (toim.) *Linguistics of American Sign Language: an introduction*. Kolmas painos. Washington, D.C.: Gallaudet University Press, 328-329

Eriksson, Maarit 2012. Viitottu puhe, viittomakielentulkin työkalu? Tulkkien kokemuksia viitotun puheen tärkeydestä työelämässä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Fast, Mia & Kalela, Esa 2006. Viitottu puhe suomalaisessa kuulovammaisuutta ja erityispedagogiikkaa koskevassa kirjallisuudessa. Kuuloliitto ry. Viitotun puheen tutkimushanke

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hurme, Laura & Kervinen, Anni 2010. ”Pelkkä kääntäminen ei riitä” – Näkemyksiä laulujen tulkkauksesta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Hämäläinen, Mia & Jauhiainen, Katariina & Ristimäki, Tanja 2008. Viitotun puheen suositusten päivittämistarpeen arviointi. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kalela, Esa 2006. Keitä huonokuuloiset oikein ovat, lähtökohtia huonokuuloisten sosiaalisten identiteettien tutkimukselle. Kuuloliitto ry.

Kielikone Oy 2013. Huulio. viitattu 24.4.2013
<http://mot.kielikone.fi/mot/humak/netmot.exe?motportal=80>

Kouri, Elina 2004. Viitotun puheen etäopetusprojekti Vipe 2001–2004. Loppuraportti.

Kuulokynnys 2009 viitattu 17.11.2012
http://www.kuulokynnys.fi/kuulokynnys/tulkkauspalvelut/tulkkausmenetelmat/viitottu_puhe/

Kuuloliitto ry 2012 a. Kuuloliitto ry. Viitattu 6.11.2012
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/>

Kuuloliitto ry 2012 b. Kuuloliiton organisaatio. Viitattu 6.11.2012
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/organisaatio/>

Kuuloliitto ry 2012 c. Strategia. Viitattu 6.11.2012
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuuloliitto/organisaatio/strategia/>

Kuuloliitto ry 2012 d. Huonokuuloisuus yleistyy. Viitattu 15.11.2012
<http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/>

Laine, Jenni 2006. Tulkkaus kahden modaliteetin ja kahden vieraan kielen välillä. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Kädenkäänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab s.235

Laurén, Sirpa 2013. Kommentteja väliseminaarista. Sähköpostiviesti 11.4.2013

Laurén, Sirpa 2012. Tulkkauspalvelun käyttäjät. Sähköpostiviesti 22.11.2012

Laurén, Sirpa 2006. Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Kädenkäänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab s.215, 217-218

Liddell, Scott K. 2003. Grammar, gesture and meaning in American Sign Language. Cambridge: Cambridge University Press.

Mälelä, Outi 2013. Viitottu puhe tulkkipöytätyössä. HumakPro-viesti 4.2.2013

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro

Puupponen, Anna 2012. Horisontaaliset ja vertikaaliset päänliikkeet suomalaisessa viittomakielessä. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu – tutkielma

Rissanen, Terhi 2006. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Kädenkäänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab s.54, 57-58

Rissanen, Terhi 1992. Näkökulman vaihtamisesta suomalaisessa viittomakielessä. Teoksessa Esa Itkonen, Anneli Pajunen & Timo Haukioja. Kielitieteen kentän kartoitusta. Turun yliopisto

Rissanen, Terhi 1985. Viittomakielen perusrakenne. Helsingin yliopisto

Röslöf, Raija & Veitonen, Ulla. Tavoitteena toimivat tulkkauskäytännöt. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Kädenkäänteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab s.168

Varsio, Karoliina 2009. Kuvaus suomalaisen viittomakielen poijurakenteista. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma

LIITTEET

Liite 1 – Tulkattava lähdemateriaali litteroituna

Noniin, mä ajattelin nyt haastatella Katariinaa, kun mua kiinnostaa tää matkustelu ja Katariina on matkustellu tosi paljon ja hänellä on kokemusta siitä niin. Voisiksä ensin kertoa vähän että mikä sua kiinnostaa siinä matkustelussa ja mikä siinä kiehtoo?

Joo. Mun mielestä on ihanaa matkustella, mulle tulee aina säännöllisesti sellanen matkakuume. Ja on ehkä vaikee sanoo sellast yhtä asiaa mikä matkustelussa kiinnostaa mutta ainakin ne vieraat kulttuurit on sellanen, must on ihanaa tutustua uusiin kulttuureihin. Ja ruoka, uusia eksoottisia ruokia, etenki kaikki tällaset itämais set ruoat on tosi hyviä. Ööö sitten se ihmisten sellanen olemus ja kulttuuri on usein tosi erilaista ja must on tosi kiva tavata ulkomailla uusia ihmisiä. Ja se on sellanen irtiotto arjesta yleensä, että ei tarvitse ajatella niitä kotona olevia murheita vaan voi sitten keskittyä semmoseen seikkailuun ja uuteen tutustumiseen.

No niinpä. No mitäs sä oo matkustellu aika paljon, onks sulla, tykkäätsä enemmän niinku kaupunkilomista vai rantalomista?

No kummassaki on niinku puolensa ja mä en oo pitkään aikaan nyt ollu ihan vaan pelkällä rantalomalla, että mä oon itseasias nyt yks sellanen mikä yhdisti hyvin oli mun Thaimaan matka tos pari vuotta sitte. Ja siinä oli niinku sekä tällanen kaupunkiloma että sitte oli tällanen rantaloma osuus. Kaupungissa on mun mielestä yleisesti kivaa oli se sit missä vaan nii voi niiku shoppailla ja sit on paljo eri ravintolavaihtoehtoja kun ei oo sellasessa pienessä rantalomakohteessa pelkästään. Ja siellä saa sellasta niinkun arkikulttuuria näkee aika hyvin että voi käydä jossain torilla tai ajella vaan taksilla tai bussilla ympäri kaupunkia ja katsella sellasta tavalista ihmisvilinää. Mut sitte taas rantalomakohteessa on ihanaa sellanen aivot narikkaan- asenne eli voi vaan olla möllöttää siellä rannalla ja ottaa aurinkoa ja pulah taa vedessä ja sit on ehkä vaan ne pari ravintolaa siinä vieressä ja sitten on helpo valita mihin menee.

Kyllä. No mikäs on ollut tähän mennessä ehkä sellanen paras matkakohde missä oot ollu?

No mä oon yleensä kyllä aina tykänny jokaisesta matkakohteesta missä mä oon ollut mutta nyt mä olin viimeks yhdistin niinkun työn ja hovin ja olin harjoittelussa Ghanassa tuolla Afrikassa ja se on nyt ehkä sellanen kun se on päällimmäisenä tässä niin ollu sellanen ihana kokemus koska siellä sai oikee sellasen kulttuuri kylvyn mutta sitten sain kuitenkin yhdistellä sellaista rantalomailua ja seikkailua niin ehkä se on tällä hetkellä se ykkönen sitten.

Okei. No mitäs sit mä oon nähny sulla on facebookissa paljon kuvia nii siellä oli esimerkiksi te olitte ollu tuolla aasian suunnalla nii sieltä oli tosi hienoja kuvia. Te menitte jotain jokea pitkin nii voitsä kertoa vähän minkälainen se jokiretki oli ja mitä siellä oli?

Joo se oli varmaa sieltä Intiasta kun me oltii Intian eteläosassa Keralassa mun poikaystävän kanssa reissaamassa. Ja se Kerala on tunnettu sellanen se on tosi rehevä alue, siellä on tosi paljon kasvillisuutta. On niinkun paljon vihreitä kasveja ja kumipuita ja sit siel on tämmöst vesistöä paljon elikkä jokia menee niinkun siellä täällä ja monesta kaupungistaki voi niinku matkustaa toiseen sit niinku jokea pitkin laivalla. Ja se varmaan ne kuvat oli sellasesta siirtymävaiheesta kun oltii menossa sellasesta jokikaupungista vähä ylemmäs kohti vuoria. Ja se oli sellanen muuta-man tunnin reissu ja siinä niinku välillä mentii sellasista ahtaammista paikoista joessa ja silloin näkyi ihan tavallisia hökkeleitä siellä joen puolella ja ihmiset kuivat-teli pyykkejä siellä ja näki sellasia ihmiset kalasteli rannalla ja välillä mentii sellas-ten, mitä ne on tullisillat tai ei ne nyt tullisilta mut nostosilta, nostosiltojen alitse ja sitte oli isompia järviäalueita missä sit meni sellasia isoja aluksia ympäriinsä. Semmosta ihanaa niinkun viidakon keskellä siellä joen suistoissa. Se oli aika iha-na.

Nmmm. Se kuulostaa kyllä tosi ihanalta, tollasee ois kiva päästä joskus. No mitä sit siel oli sä sanoit tost kalastuksesta, siel oli jotain sellasia verkkoja nii oliko ne kalaverkkoja vai mitä siellä niinku joella näkyi sellaset isot?

Joo ne on Keralan sellanen kuuluisuus, aika monet valokuvaajat menee niitä sinne katsomaan. Ne on sellasia kiinalaisia kalaverkkoja. Ja ne on jo monta vuotta sitten sinne otettu käyttöön silloin aikoinaan kun kiinalaisia on enemmän siellä pyörinyt. Ja ne on sellasia vähän niinku niitä kuvaillaan vähän hämähäkkimäisiksi, niissä on iso vähän niinkun puusta tehty sellanen koura joka on niinkun siinä päällä ja sitten siitä vähän niinkun niihin sormiin on kiinnitetty semmonen suippo verkko ja sitte sitä kouraa nostetaan ja lasketaan sellasen puu vivun avulla ja sitten kun on se suippo verkko nii sinne sitten jää kaloja tai katkarapuja sitten aina loukkuun. Ja sitten öisin ne laittaa sellasen pienen valon niinkun siihen kouran keskelle houkut-tamaan niitä kaloja sinne, että ne kalat näkee valon paistavan sieltä veden päältä ja sit ne ui sinne verkkoon.

No aika mielenkiintosta, vähän erilasita kun kun täällä suomessa. No mitäs sitte luonto tuolla ulkomailla tai muualla esimerkiksi siellä Intiassa tai Afrikassa niin min-kälaista se on verrattuna Suomeen?

No totta kai sit on sademetsiä mitä täällä Suomessa ei oo ja tuntuu välillä et sellanen kotimainen arkinen metsä on tosi tylsä vaikka se on varmaan jollekki toiselle aika eksoottinen kokemus taas. Mutta no just siellä Intiassa ja itse asiassa tuol Ghanassaki oltii sellasella leveysasteella et siel oli sellasta sademetsämäistä eli on tosi semmosia on tosi tuuheeta kasvustoa, on paljon vihreitä, varsinki niinkun sadekauden aikaan, et on niinku isoja värikkäitä kukkia ja jättikokosia lehtiä ja li-aaneita ja juuria ja kaikkee et on sellasta tosi rehevää mut sit taas kuivan kauden aikaan voi olla tosi kuivaa myöski et sit ihan vaan hiekka pöllyää ja puut on ihan paljaita.

Joo-o. No entäs sit ihmiset tuolla muualla mitä oot matkustellu nii suomalaisista-han sanotaa että ollaa vähä sellasia jäykkiä ja hiljasia ja vetäytyviä ja nii miten sit niinku esimerkiksi tuol Afrikassa tai Aasian suunnalla nii minkälaisia ihmisiä siellä on?

Joo mun mielestä on tosi suuri ero siinä onko Aasiasta vai Afrikasta. Afrikassa ne on todella sellasia sydämellisiä ja hauskoja ne ihmiset, ne on aina valmiina nauramaan sun kanssa jostain ja paremmin itse asiassa selviät kaikista kulttuurishokeistaki sillä että lasket leikkiä ja naurat heidän kanssaan ja he tarjoaa niinkun ruokaa jaettavaksi vaikka ei olis edes paljon. Ja on semmosia todella sydämellisiä ja joskus jopa vähän ärsyttävyyteen astikkin. Mut sit taas Aasiassa usein ollaan pidättävätyväisempiä ja siellä on esimerkiksi pukeutumiskulttuuriki sellanen että naisen pitää olla ehkä enemmän tietoinen siitä miten pukeutuu. Eli ei voi olla niin paljastavia vaatteita ja siellä jotenkin se koko kulttuuri on pidättävätyväisempi. Ja Intiassa ehkä jopa hieman ahdistavaa koska miehet tuijottaa aika helposti.

Okei. No mitäs sitte ihmisten niinkun ulkonäkö? Onks tietysti ihon väri on erilainen mutta monesti esimerkiksi aasialaiset tai intialaiset on hyvin pienikokoisia. Mitä sä voisit tästä ulkonäöstä kertoa?

Joo aasialaiset on tosi pieniä kyllä ja kun oltii Thaimaassa nii siellä tai no oon kuullu mulle ei kukaan onneks sanonu mutta suomalaisille turisteille on jossain vaatekaupoissa sanottu että ei ole elefanttikokoa saatavilla. Eli ne pitää länsimaalaisia tosi isoina ja sit he on ite sellasia niin pieniä ja siroja ja hoikkia, suurin osa on tosi hoikkia et mun mielestä aasiassa ihmiset on aina hoikkia. Mut sit taas Afrikassa nii siel on kyl aika tuhtiakin mammoja liikkuu ja on niinkun kyllä sitä se ruumiin rakenteenkin on erilainen on semmosta afrikkalaista pylyä ehkä ja reittä ja aina on niinkun värikkäitä vaatteita, se oli mun mielestä ihanaa siel Ghanassaki et vanhat mummotki nii niilläki oli oikee kunnon räikeet vaatteet. Ihana semmonen piristys siellä katukuvassa kun oli kaikkia värejä.

Hmm. Ja eiks Afrikassa ainaki jossain päin mä oon kuullu että vaik miehet on hoikkia nii sit naisia yritetään lihottaa että ne on oikein isoja et sit se on hyvä kun menee naimisii et jos on sellanen isokokonen nainen nii se on jotenki vaurauden ja sellasen hyvän asian merkki siellä päin.

Joo mä oon kans, jossaki maassahan se menee ihan sairaanoloiseksi et siel tehdään ihan todella lihavia ihmisiä sitte tai yritetään lihottaa mutta tota joo kyl munki mielestä siel Ghanassa nii yleensä miehet oli hoikempia ja naisilla sai olla enemmän et se ei ollu samal tavat sellanen niinkun häpeän asia et jos sul on vähä ylimäärästä jossain mut kyllä sielläki sellanen länsimainen kulttuuri alkaa näkyä nii nuoret naiset ne saattaa olla enemmän sellasia hoikkia ja jotenki länsimaalaisia mutta muaki siellä yritettiin syöttää ja työnnettiin lisää jamssia lautaselle ja sanottiin että sun pitää kasvaa vielä isommaksi. Mulla oli kauhee kriisi siellä et mä en pääse paisumaa sitte.

Noh nii tietysti se on erilaista siellä. Noh mitäs, tuleeks sulla vielä mieleen jotain hyviä kokemuksia mitä haluaisit näiltä matkoilta kertoa?

Joo mä suosittelen sellasta et avoimesti tutustuu uusiin ihmisiin ja vaikka mäkin otin riskin siellä Ghanassa ja tutustuin netin kautta sellasii muihin ulkomaalaisiin reissaajiin jotka siellä oli. Ja silloin on mielenkiintoista et ei tarvitse aina varata hotellia vaan sä voit esimerkiksi majoittua jonkun luona. Se vaatii vähän uskallusta ja sellasta selvittämistä ettei ihan kenen tahansa luokse mene mutta sitä kautta voi löytää uusia kavereita ja sitten tutustua vähän paremmin siihen kulttuuriin ettei se jää sellaseks pintapuoliseks turistielämäksi vaan pääsee oikeesti sukeltamaan siihen kulttuuriin.

Okei, no sanotko vielä lopuksi sellasen top-3 matkakohteet tai kaupungit mitä esimerkiksi mulle suosittelisit nyt?

Joo. Mä voisin suositella sitä Ghanaa, se on aika hyvä, ja Accra oli se pääkaupunki, se on aika hyvä sellanen alottelijan Afrikka, eli siel on suhteellisen turvallista mennä. Tosin pienet, täydet bussit voi olla hieman ahdistava kokemus alkuun mutta kuitenkin. Se on yksi. Sitten Euroopasta Berliini on tosi kiva kaupunki, mä suosittelisin sitä. Se on rento ja siellä on juoma ja ruoka on aika edullista. Ja se on muutenki Euroopan kaupungeista ehkä semmonen edullinen, edullisempi paikka mutta kuitenkin siellä on paljon vilskettä ja kulttuuria ja kaikkea. Ja sitten kyllä ehkä joku ihana Thaimaan saari vois olla semmonen rantalomakohde, siellä on hyvää ruokaa ja kilttejä ihmisiä ja aurinko paistaa, on lämmintä ihanaa.

Nonii se kuulostaa oikein hyvältä! Kiitos sulle haastattelusta ja nyt ei sit muuta kun lomia ja reissuja suunnittelemaan.

Kiitos.

Liite 2 – Yhteydenotto yrityksiin

Hei.

Olen neljännen vuoden tulkkiopiskelija Helsingin Humakista ja teen opinnäytetyötäni viitotusta puheesta. Työni tilaajana toimii Kuuloliitto. Etsin vapaaehtoisia viittomakielen tulkkeja osallistumaan opinnäytetyöni tutkimusaineiston tuottamiseen. Etsin sellaisia tulkkeja, jotka tekevät tulkkaustoimeksiantoja viitotulle puheelle. Tutkimusaineiston tuottaminen vie noin 15 minuuttia aikaa.

Tutkimusaineiston tuottamiseen osallistuvat tulkit saavat ennen tapaamista tulkkaustoimeksiantoon, jossa kerrotaan oletetun asiakkaan tiedot sekä tulkattava aihe. Tutkimusaineiston tuottaminen voidaan toteuttaa esimerkiksi toimistollanne, jonne tulen sovittuna ajankohtana kameran kanssa. Lähdetekstinä toimii etukäteen valmistettu tallenne, joka soitetaan tietokoneelta. Tulkit tulkkaavat näytteen simultaanisti heti ensi kuulemalta. Tulkkaus tallennetaan videokameralla jatkoanalysointia varten. Kuvattu materiaali tulee vain opinnäytetyön tekijän ja käyttöön, elleivät tulkit halua antaa lupaa materiaalin muuhun käyttöön. Opinnäytetyöni ohjaaja saattaa myös tutustua materiaaliin tarvittaessa. Ennen kuvasta jokainen tulkit allekirjoittaa suostumuksensa tutkimusaineiston tuottamiseen. Tässä suostumuksessa jokainen tulkit voi itse määritellä, mihin käyttöön kuvattua tulketta saa käyttää (lomake liitteenä).

Tavoitteenani on saada tulkkausnäytteet vähintään kuudelta tulkit. Jälkeenpäin havainnoin nauhalta tiettyjä kohtia ja analysoin niitä opinnäytetyössäni. Tarkoituksena ei siis ole tarkastella tulkin tulkkaustaitoa, vaan havainnoida näytteistä tiettyjä tulkkausratkaisuja. Tutkimuksen luotettavuuden takaamiseksi en vielä tässä kohdassa kerro, mitä tulkkausratkaisuja näytteistä havainnoin. Kaikki tutkimusaineiston tuottamiseen osallistuvat tulkit pysyvät halutessaan anonyymeinä.

Halukkaat tulkit voivat ottaa minuun yhteyttä sähköpostitse mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään helmikuun loppuun mennessä. Tämän jälkeen voimme sopia aikatauluista. Vastaan myös mielelläni kysymyksiin aiheesta.

Ystävällisin terveisin,

Johanna Kytölä
(sähköpostiosoite)
(puhelinnumero)

13.2.2013

Liite 3 – Kuvaustilanteet, muistilista

1. Lähdeteksti soitetaan nauhalta, tulkkaatte tekstin heti kuultuanne sen.
2. Aluksi voimme testata äänen voimakkuuden sopivaksi soittamalla pienen pätkän tekstin alusta.
3. Jotta tilanteesta saataisiin mahdollisimman aidon oloinen, minä olen tilanteessa kuvitteellinen asiakas. Näin tulkki voi ottaa katsekontaktin minuun ja suunnata tulkkauksen minulle.
4. Älä välitä kameran läsnäolosta, tulkkaa niin kuin normaalistikin tulkkaisit.
5. En opinnäytetyössäni arvioi millään tavalla tulkkien kieli- tai tulkkaustaitoa. Analysoin nauhalta ainoastaan tiettyjä tulkkaustratkaisuja, joita en tutkimuksen luotettavuuden kannalta paljasta vielä.

Liite 4 – Lupakysely

LUPA

Annan luvan Humanistisen ammattikorkeakoulun Helsingin viittomakielentulkin koulutusohjelman opiskelija Johanna Kytölälle tutkimusaineiston kuvaamiseen ja materiaalin käyttöön seuraavin ehdoin.

Nauhoitetta saa

Kyllä

Ei

☐☐

käyttää tutkimusaineistona Johanna Kytölän opinnäytetyössä

☐☐

käyttää tutkimustarkoitukseen mahdollisissa jatkotutkimuksissa

☐☐

käyttää liitteenä kokonaisuudessaan

☐☐

käyttää opetustarkoitukseen Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkin koulutusohjelmassa

Nauhoitteesta saa käyttää katkelmia tai julkaista pysäytyskuvia

Kyllä

Ei

☐☐

opinnäytetyössä

☐☐

opinnäytetyöhön liittyvissä seminaareissa

Helsingissä __ / __ 2013

 Allekirjoitus

Nimen selvennys

Liite 5 – Taustatietokysely tulkeille

Taustatietoja

1. Olen valmistunut viittomakielen tulkiksi vuonna _____
2. Koulutukseni taso
 - opisto-aste
 - toinen aste
 - AMK
 - YAMK
3. Olen suorittanut viitotun puheen K-tason tentin
 - kyllä
 - ei
4. Olen suorittanut viitotun puheen tulkkirekisterikokeen
 - kyllä
 - ei
5. Teen tulkkaustoimeksiantoja viitotulle puheelle arviolta
 - harvemmin kuin kerran kuukaudessa
 - noin kerran kuukaudessa
 - muutaman kerran kuukaudessa
 - noin kerran viikossa
 - useita kertoja viikossa
 - päivittäin